Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
[БУ]РЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ...-һээ гарана. | № 62 (18385) | 1990 оной мартын 16, пятница | Сэн 3 мүн.

Мартын 18— дахинаа дуугаа үгэлгын үдэр

ХҮН ЗОНОЙ ДУНДА ХҮНДЭТЭЙ

Һунгуулиин Прибайкалиин национально- территориальна 90-дэхи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта дэбжүүлэгдэһэн 11 кандидадууд соохоо В. Б. Сагановай түлөө һаяхан болоһон һунгалтын үедэ эгээл олон һунгагшад дуугаа үгэһэн байна гэжэ хэблэлдэ уншахадаа, тон ехээр баясаа һэм.

Ямаршье харюусалгатай хүдэлмэридэ хүдэлхэдөө дааһан хэрэг ажалаа һайн мэдэхэ, эрилтэ ехэтэйшье һаа, түрүүшын ээлжээндэ зондо туһалха гэжэ оролдодог, түрүү, шэнэ юумые ходо дэмжэдэг хүтэлбэрилэгшэ гэжэ тэрэниие республикын хүн зон үнинэй мэдэхэ болонхой.

Нёдондо минии ажалай хэрэгээр Бэшүүрэй райондо ябахадамни Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой директор А. А. Фомин иигэжэ хэлээ һэн: «Республика соомнай хүдөө ажахые һайн мэдэхэ ноёд КПСС-эй обкомдо, Министрнүүдэй Соведтэшье үгы болошоо гээшэ гү гэхээр. Тэдэнэр ажахынуудта ёһоор ябанагүй, бодото байдалтай танилсанагүй. В. Б. Сагановые юундэ саашань ябуулаа юм агшаб? Тэрэ ажахынуудта ябахадаа, юумэ соо харадаг, дутуу дундые обёороо һаа, нэгэл туһа заабари үгөөд лэ байха, мүн али болохо зөөри, хэрэгсэлшье үгэжэ туһалдаг һэн».

Үнэхөөрөө иимэрхүү һанамжа хэлэхэ хүнүүд республика соо олон байха. Владимир Бизьяевич Сагановай эдэбхи үүсхэлээр республика соо эгээн түрүү «гурба мянгатан-һаалишадай клуб» бии болгогдожо, тэдэнэй тоо мүнөө хэдэн зуунда хүрөө бшуу.

Таба-зургаан жэлэй саана республика соомнай хонидой нарай хурьгадые дээшэнь үргэгдэһэн шалатай таһалганууд соо түлжүүлхэ арга үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоод, хурьгадай хүйтэ абажа гарзалха, шэшэхэ ушар эрид үсөөрүүлэгдэһэн юм. В. Б. Саганов өөрөө энэ аргые эгээн түрүүн Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо эмхидхэжэ, саашань дэлгэрүүлһэн юм.

Иимэ жэшээнүүдые дурдаха болоо һаа олон. Байгал далайе, тэрэнэй оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха, илангаяа тэрэ үедэ түлэг баригдажа байһан Забайкалиин апатитова заводые болюулха тушаа нүхэр Саганов нилээд ехэ оролдолго гаргаа.

Һунгуулиин Прибайкалиин национально-территориальна 90-дэхи округой һунгагшад, байгша оной мартын 18-да болохоёо байгаа һунгалтада Владимир Бизьяевич Сагановай түлөө булта дуугаа үгыт гэжэ уряалха байнаб.

Б. ГОМБОЕВ,
республикын габьяата агроном, һунгагша.

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Мартын 4-дэ болоһон һунгалтада таанадай дундаһаа олон хүнүүд минии кандидатурын түлөө дуугаа үгэһэн байха. Таанадта ехэ баяр баясхалан хүргөөд, энэ дэмжэлгэтнай хүдэлмэридэмни шэнэ түлхисэ болохо гэжэ тоолоноб.

Теэд манай округһоо үлэһэн кандидадуудай дундаһаа хэниинь мартын 18-да дэмжэгдэжэ, Россин засагай дээдын зургаанда һунгагдахань гээшэб гэжэ ехэ бодоод, Сергей Николаевич Булдаевай кандидатура эгээл таараха гэһэн тобшолол хэбэб. Юундэ иигэжэ бодонобиб?

Сергей Николаевич арад зоной дундаһаа гараһан, мэргэжэл шадабарияа дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлдэг юм. Үнэн сэхэ, ажалша бэрхэ хүн гэжэ тэрэниие багаһаань хойшо мэдэхэб.

Минии кандидатурын түлөө дуугаа үгэһэн бүхы хүнүүдые, мүн бусадшье һунгагшадые **С. Н. Булдаевай түлөө дуугаа үгэхые уряалнаб.**

С. ПОМИШИН,
хүдөө ажахын эрдэмэй доктор.

[СО]ВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН [ЦЕ]НТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ

...тральна Комитедэй Пленум хүдэл... мартын 14-дэ үргэлжэлүүлбэ. ...дентын тушаалда Советскэ Союзай ...тиһаа кандидадые дэбжүүлхэ тухай ...нум хаража үзөө.

...бжүүлэгдэһэн СССР-эй арадай депу...ай хүдэлмэридэ хабаадаба.

...СР-эй Министрнүүдэй Соведэй Тү... Масол, Грузиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **Г. Г. Гумбаридзе**, КПСС-эй Шэтын обкомой нэгэдэхи секретарь **Н. И. Мальков**, СССР-һээ Америкын Холбоото Штадуудта байдаг онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд **Ю. В. Дубинин**, Молдавиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **П. К. Лучинский**, Латвиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **Я. Я. Вагрис**, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. И. Рыжков** Пленум дээрэ үгэ хэлэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевые Советскэ Союзай Коммунис партиһаа СССР-эй Президентын тушаалда кандидадаар дэбжүүлхэ шиидхэбэри Пленум абаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь **М. С. Горбачев** Пленум дээрэ үгэ хэлэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

[СС]СР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ гурбадахи съезд

[ХҮН]ХЭР СССР-эй ПРЕЗИДЕНТ

Эсэсэй эсэстэ хуули зохёон абалгын харгы замые бэдэрһэн хүшэр зам СССР-эй арадай депутадуудые Совет гүрэнэй толгойлогшын статус болон эрхэ түлөөлэлгэнүүдтэ ямараар хандажа байһанаа тодорхойлхо арга олгоо. СССР-эй Конституцида оруулагдаха зохихо хубилалтанууд болон нэмэлтэнүүдые съезд баталба.

Удаань депутадууд Хуулиин проектын гурбадахи ба дүрбэдэхи бүлэгүүдые — түрүүшын Президентые һунгаха гурим, тэрэнэй тангариг тухай, баталагдан абтаһанһаань хойшо Хуулиие хүсэндэнь оруулха тухай—зүбшэн хэлсэжэ захалба. Һунгалтын гурим тушаа тад ондоо һанамжанууд хэлэгдээ. Орёо хурса үгэнүүд соностобо. Түрүүшын Президентые энэ съезд дээрэ дары һунгаха шухала гэжэ заримашуул хэлэбэ. Юундэб гэхэдэ, «манай хуби заяанай хонхонууд гантахадаа болохо» гэжэ нэгэ депутат тэмдэглээ. Бүгэдэ арадай ниитэ нэгэн һанал бодолгүй болоод байһан эрхэ байдалда бүхы арадай дуугаа үгэлгые үнгэргэхэ шухала гэжэ нүгөөдүүл мэдүүлбэ.

Съезд олонхиин дуугаар Хуулиин проектын гурбадахи ба дүрбэдэхи бүлэгүүдые баталан абаа.

Тиигэжэ СССР-эй Президентын тушаалые тогтоохо, СССР-эй Конституцида (Үндэһэн Хуулида) хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха тухай СССР-эй Хуулиие СССР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ гурбадахи съезд баталба.

Өөрынгөө онсо һанамжа хэлэхын тула депутат **А. А. Собчагай** урда тээнь үгэ эрихэдэнь, найдуулһанай ёһоор, хуулиин баталагдан абтаһанай һүүлээр иимэ арга тэрээндэ олгобо. Тусхайлбал, «АНТ» гэжэ гүрэнэй-кооперативна концернын ажал ябуулгада хабаатай асуудалаар урда тээнь үгэ хэлэһэн депутат И. К. Полозковой хэлэһэн үгые тэрэ съездын трибуна дээрэһээ буруушааба. Энэ концерные байгуулгада Совет правительство болон правительствын хэдэ хэдэн зургаанууд гэм зэмэтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ. СССР-эй һүүлшын зарлалай Верховно Соведэй олохон депутадууд, Совет правительствын толгойлогшо, мүн Яхадай АССР-һээ, Адыгейн автономито областьһоо РСФСР-эй арадай депутадуудаар һунгагдаһан Россин Федерациин хүтэлбэрилэгшэд, тушаа гажа буруу зүрюу үгэнүүдые тэрэ бүдүүлигээр хэлэбэ.

Энэнь СССР-эй олонхи арадай депутадуудай дурыень гутаагаа.

Бидэ юу хэжэ байна гээшэбибди?—гэһэн асуудал табихадаа, зүрхэ сэдьхэлдэмни уйдхартай болошодог гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Н. И. Рыжков** үгэеэ эхилбэ. Тэрэ сэдьхэлээ хүдэлэнгеэр хэлээ. Юрэнхы байдалһаа бодожо үзэхэдэ, правительствые толгойлогшын һанал бодол, урма зориг зал руу дамжуулагдаһан байгаа. Тэрэнэй үгэеэ дүүргэхэдэнь, зал соо нэрьемэ альга ташалга зэдэлбэ. Һүүлэй үедэ правительствада зүрюу харша добтолгонууд ямар үргэнөөр бэелүүлэгдэнэ гээшэб, тэрэнэй хэжэ байһан ажал ябуулгые ямараар муушалнаб гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ гайхан гэлынгеэр хэлэбэ.

«АНТ» гэжэ концерн тушаа хэлэхэ болоо һаа, тэрэниие байгуулга зүб байна гэжэ депутат тэмдэглээ. Юуб гэбэл, бартерна хэлсээ баталжа, үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдые, түсэбһөө гадуур гаргагдаһан продукциие хилын саагуур худалдажа, эндэһээ олоһон мүнгөөрөө арадай хэрэглэмжын эд бараа худалдажа абаха аргатай байхын тула тэрэ байгуулагдаа һэн. Эндэ муу юумэниинь юун байгаа юм?

Саашадаа орлогшонороймни нэгэн документдэ гар табиһан байгаа. Тэрэнэй үндэһөөр арадай ажахын һалбаринуудай, тэрэ тоодо оборонно һалбарида түсэбһөө гадуур гаргагдаһан продукци худалдахаар зүбшөөгдэһэниинь халагламаар байна гэжэ правительствые толгойлогшо мэдүүлээ. Документ соохи иимэрхүү юрэнхы үгүүлэл мэхэ гохо гаргажа, танкнуудые худалдаха зам нээхэ юм гэжэ тиихэ үедэ багсаамжалхань хүшэр бэрхэтэй бэлэй.

Мэхэ гохо гаргаһанайнь түлөө уголовно харюусалгада хабаадуулха хэрэгтэй гэжэ Н. И. Рыжков тоолоно. Гэбэшье энэ хэрэгтэ правительство хамаатай юм ха гэһэн ушарые тэрэ эрид буруушааба.

Ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр гэмнэжэ зэмэлжэ байхада правительство һайнаар хүдэлхэ аргагүй. Тэрээндэ ондоогоор хандадаг болохо ёһотой.

Президентын засаг манда үнэхөөрөөшье хэрэгтэй гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ хэлээ. Теэд хэрбээ правительство болон сүүдэй засагай хүдэлөөгүй һаа, ямаршье хүсэтэй Президент, тэрэнэй кабинет хүдэлжэ шадахагүй. Хэрбээ манда хүсэтэй правительствын хэрэгтэй һаань, тэрэниие дэмжэхэ ёһотой.

Удаань Яхадһаа ерэһэн депутат үгэ абахадаа, А. А. Собчагай хэлэһэн үгые үндэһэ яһанай илгаа гаргаһан хүлисэшэгүй ябадал гэжэ нэрлээд, яхад болон адыгей арадуудһаа хүлисэл гуйхыень эрилтэ табиба. Адыгейн түлөөлэгшэ иимэрхүү һанамжаяа баһал эрид хэлээ.

Депутат **Е. Ф. Бобылева** үгэ хэлэхэдээ, А. А. Собчагые эрид шүүмжэлээд, тэрэнэй хэһэн мэдүүлгэ, «Арадай депутадуудай түүхэдэ үзэгдэһэн эгээл гутамшагта ябадал» гэжэ сэгнэбэ. Гурбан һарын саада тээ манай правительствада өөһэдөө этигэл найдал үзүүлһэн аад, харин мүнөө иигэжэ дайража эхилээбди гэжэ тэрэ хэлэбэ.

«АНТ» концернтэй болоһон хэрүүл шууяа тухай хэлэхэдээ, энээнтэй дашарамдуулан баталан абтаһан хэмжээнүүд тухай **М. С. Горбачев** һануулаад, тэрэниие шалгалгын дүнгүүд тухай СССР-эй Верховно Соведтэ элидхэхэ ёһотой гэжэ хэлэбэ.

Депутат А. А. Собчак таагүй юумэ хэлээ гэжэ түрүүлэгшээр һуугша тэмдэглээ. Депутат Съездын урда хэлэһэн үгэдөө сэгнэлтэ үгэхэ бээз гэжэ найдажа байһанаа элирхэйлээ. Депутат И. К. Полозковой хэлэһэн аягүй зүйлнүүд тушаа баһал иимэрхүү ажаглалта хэхээр.

Энээнэй һүүлээр забһарлалга соносхогдоһон байгаа.

Удаань Съезд зүблэхэ зүйлэй ээлжээтэ асуудалые зүбшэн хэлсэжэ СССР-эй Президентые һунгажа эхилбэ.

Һая баталан абтаһан Хуулиин ёһоор СССР-эй түрүүшын Президент СССР-эй Арадай депутадуудай съездээр табан жэлэй болзороор һунгагдана гэжэ түрүүлэгшээр һуугша **А. И. Лукьянов** һануулба. Ниитын эмхинүүдэй ниитэ союзна зургаанууд, СССР-эй Верховно Совет, тэрэнэй палатануудай туд бүхэниинь, зууһаа үсөөн бэшэ хүнтэй СССР-эй арадай бүлэг депутадууд болон союзна республикануудай Хуулиин дээдын зургаанууд кандидатурануудые дэбжүүлхэ аргатай. СССР-эй арадай депутадуудай ниитэ тоогой хахадһаа олон дууе абаһан кандидат һунгагдаһанда тоологдохо гэжэ тогтоогдоо.

СССР-эй Президентын тушаалда кандидатурануудые дэбжүүлжэ эхилнэ.

Мүнөөдэр Съезд дээрэ баталан абтаһан Хуулиин гурбадахи хубитай зохилдуулагдан, КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй һаяхан болоһон хоёрдохи заседани дээрэ СССР-эй Президентын тушаалда кандидадаар Михаил Сергеевич Горбачевые дэбжүүлхэ шиидхэбэри Пленум нэгэн дуугаар абаа һэн гэжэ депутат **В. А. Ивашко** мэдээсэбэ. КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй энэ шиидхэбэриень дэмжэхыень гуйжа, депутат Съездэдэ хандана.

«Союз» гэһэн депутадуудай бүлэгэй зүгһөө депутат **В. И. Алкснис** үгэ хэлэхэдээ, СССР-эй Президентын тушаалда нюусаар дуугаа үгэхэ кандидатурануудай списогтэ Бакатин Вадим Викторовичые, Горбачев Михаил Сергеевичые, Рыжков Николай Ивановичые оруулхыю тус бүлэгэй суглаан дурадхана гэжэ мэдээсэбэ.

Депутадууд **Г. С. Походня, В. Г. Куликов, А. М. Яковлев, Д. Н. Кугультинов, Ю. Р. Якубов, В. И. Лисицкий, Н. Н. Энгвер, А. М. Масалиев, В. А. Мартиросян, Л. Е. Близнов, П. Г. Бунич, Г. А. Посибеев, О. Овезгельдыев** болон бусад М. С. Горбачевой кандидатурые дэбжүүлхэ дурадхалые дэмжэбэ.

Совет гүрэнэй дээдын тушаалда Н. И. Рыжковой кандидатурые дэбжүүлхые депутадууд **В. И. Дикуль болон Б. В. Крыжков** гэгшэд дурадхана.

СССР-эй Президентын тушаалда кандидадуудай списогтэ В. В. Бакатиниие оруулха дурадхалые депутадууд **А. В. Земскова, А. Г. Черных** гэгшэд дэмжээ.

СССР-эй Президентын тушаалда кандидатурануудые дэбжүүлхэ талаар бүхыдөө 23 хүн үгэ хэлэһэн байна. Удаань алфавидай гуримаар кандидадуудые зүбшэн хэлсэлгэ эхилээ.

В. В. Бакатин үгэ абана. Тэрэ «Союз» бүлэгэйхидтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргөөд, өөрыгөө гаргаха дурадхал оруулаа.

Депутадууд **М. Т. Абрамович, Н. К. Ермилов, И. В. Сорокин, А. В. Бородулин, В. В. Гончаров, А. Л. Плотников, Н. С. Петрушенко** болон бусад үгэ хэлэхэдээ, тэрэнэй дурадхалые дэмжээгүй.

Зүбшэн хэлсэлгын эсэстэ, В. В. Бакатинай дахин үгэ хэлэһэнэй һүүлдэ Съезд тэрэнэй дурадхалые дэмжэһэн байгаа.

Удаань М. С. Горбачевой кандидатура зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаба. Үгэ хэлэхэ дуратайшуул ехэ олон байжа, трибунын хоёр талаар зогсоһон депутадуудта түрүүлэгшээр һуугша ээлжээгээр үгэ үгэхэ баатай болобо. Депутадууд **Ф. Г. Григорьев, В. И. Трофимов, С. С. Шушкевич, Н. Оразлиев, Т. Г. Авалиани, В. А. Логунов, Н. А. Куценко, А. А. Щелканов, И. Н. Сидор, Г. Н. Романов, А. П. Яненко, В. А. Волков, О. О. Сулейменов, А. М. Канаровская** болон бусад — бүхыдөө 17 хүн үгэ хэлэһэн байна.

Зүбшэн хэлсэлгэ ехэ шангаар үнгэрөө, заримдаа тад ондоо һанамжанууд хэлэгдэһэн байгаа.

Диилэнхи олонхиин дуугаар Съездэдэ хабаадагшад дуугаа үгэлгын бюллетеньдэ М. С. Горбачевой кандидатурые оруулха шиидхэбэри баталан абаба.

Н. И. Рыжковой кандидатурые зүбшэн хэлсээгүй, юуб гэбэл, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ гүрэнэй дээдын тушаалда һунгагдахаар зүбшөөлөө үгөөгүй байха юм. Тэрэниие Президентээр һунгахые дурадхаһан нүхэдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргөө. Мүнөөдэр эндүүржэ болохогүй гэжэ **Н. И. Рыжков** хэлэбэ. Гүнзэгыгөөр бодомжолдог, юумые холо урагшань хаража шадаха хүн Президент болохо зэргэтэй гэжэ этигэнэб гэбэ. Харин М. С. Горбачевто иимэ шэнжэ шанар бии гэжэ депутат тэмдэглээд, тэрэнэй түлөө дуугаа үгэхые уряалба.

Өөрынгөө кандидатурые болюулһан хоёрдохи шалтагаанаар тэрэ иимэ байдалые нэрлээ. Арадай ажахыдахи мүнөөнэй байдал ороной социально-экономическа байдалые һайжаруулха программые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар ехэ харюусалга ба айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргахыень правительствын үмэнэ табина.

Съезд иимэ баримта һаналнуудыень зүбшөөһэн байна.

Тиигэжэ ороной түрүүшын Президентын тушаалда һунгагдаха кандидатурануудай списогтэ М. С. Горбачевой нэгэл фамили үлэһэн байгаа.

Ээлжээтэ забһарлалгын урда тээ тоололгын комисси байгуулагдаба. Депутат **Ю. А. Осипьян** тэрэнэй түрүүлэгшээр һунгагдаба.

Үдэшэ орой депутадууд СССР-эй Президентые һунгажа эхилээ. Дуугаа үгэлгын дүнгүүд мартын 15-да соносхогдохо юм.

(ТАСС).

...р Улаан-Үдэдэ Хойто зүгэй ...түлөөлэгшэдэй республикан...ренци нээгдэхэнь. Хойто зүгэй ...заншалта ажахыда зорюул...шан Ю. ЧЕРНОВОЙ бэшэһэн ...азетымнай хоёрдохи нюурта

ХҮДЭЛМЭРИШЭН АНГИИН ТҮЛӨӨЛЭГШЭЛ!

Һунгуулиин Улаан-Үдын городской 807-дохи округһоо дэбжүүлэгдэһэн олон депутадуудта кандидадууд соохоо— ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн А. Ермолаев, авиазаводой инженер С. Гаврилюк РСФСР-эй арадай депутадай мандадай түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ болоһон байгаа.

...һаяхан арадай депутадта кандидат С. Гаврилюгай тала барижа, туһалжа ябадаг бүлэг хүнүүд ЛВРЗ-гэй ехэ үүдэнэй хажууда ерээд, «Ермолаев — «аппаратчик» гээшэ. Тэрэнэй түлөө дуугаа бү үгэгты!» гэжэ тус заводой хүдэлмэришэдые уряалһан байна.

Нүхэр Ермолаевай иимэ ябуулгаарнь дураа гутахадань, Гаврилюк өөрөө хүлисэл гуйһан юм. Тэрэньшье тэрэ гэе. Үнэн дээрээ арадай кандидат — хүдэлмэришэн А. Ермолаев тодорхой программатай юм. Харин нүхэр Гаврилюгай программа тодорхой бэшэ гэжэ хэлэхэ байнаб.

Хүдэлмэришэн Ермолаев үнэхөөрөөл РСФСР-эй арадай депутадаар һунгагдаха манай хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэ гээшэ.

О. ИЧИГЕЕВ,
ЛВРЗ-гэй түбэй лабораториин инженер.

КАНДИДАДУУД НЭРЛЭГДЭБЭ

Мартын 4-дэ боложо үнгэрһэн һунгалтада Буряадай АССР-эй арадай депутадуудые һунгаха 14 округто дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай нэгэнэйньшье диилэнхи олон дуу абажа, илаагүй ушарһаа эдэ округуудта дахинаа һунгалта үнгэргэгдэхэ болобо. Эдэ округуудта ажаһуудаг һунгагшад, эндэхи ажалша коллективүүд, мүн баһа ниитын эмхинүүд, хуулита эрхэеэ эдлэжэ, республикын арадай депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлжэ эхилбэ.

Эб найрамдал сахин хамгаалха совет комитедэй болон Эб найрамдалай совет жасын Буряадай отделенинүүдэй правленинүүдэй хамтын пленум уржадар Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэжэ, Буряадай АССР-эй арадай депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ. Пленум дээрэ Эб найрамдал сахин хамгаалха совет комитедэй Буряадай отделениин правлениин түрүүлэгшэ түүхын эрдэмэй доктор Г. Л. Санжиев энэ асуудалаар оролто үгэ хэлэбэ. Дайнай болон ажалай ветеран Б. Р. Раднаев Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар Улаан-Үдэ хотын һунгуулиин Сосновоборско 41-дэхи округһоо Эб найрамдалай совет жасын Буряадай отделениин правлениин түрүүлэгшэ Р. П. Сафоновые дэбжүүлхэ гэһэн дурадхал оруулба. Партийна хүдэлмэридэ байһанайнгаа удаа Роман Петрович республикын профсоюзуудай соведэй социальна страхованиин таһагые даагшаар хүдэлхэтэйгөө хамта Эб найрамдалай жасада ажалшадые эдэбхитэйгээр хабаадуулхын түлөө яһала хүсэл оролдолгоёо гаргадаг хүн гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Тэрэнэй оруулһан дурадхалые мяханай комбинадай хүдэлмэришэн А. Г. Скрицкая, дайнай ба ажалай ветеран И. П. Шумилов, арадай эрдэм һуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ А. У. Монголонов гэгшэд дэмжэжэ, нүхэр **Р. П. Сафоновые һунгуулиин Сосновоборско 41-дэхи округһоо республикын арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлхэ** гэһэн шиидхэбэри пленумдэ хабаадагшад баталан абаа.

Эб найрамдал сахин хамгаалха совет комитедэй Буряадай отделениин зүгһөө һунгуулиин Гүрэльбын 108-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар тус отделениин правлениин түрүүлэгшэ В. Б. Базаровые дэбжүүлхэ гэһэн дурадхал республикын Соёлой министерствын мэргэжэлтэн Г. Ц. Митупов оруулба. Тэрэ депутадта кандидадай намтар тухай богонихоноор хөөрэжэ, хэрэг бүтэмжэтэйгөөр шиидхэдэг шадабарииень, хүн һайн талыень эли тодоор харуулаа. Вандан Бадмаевич Базаров олон удаан жэлдэ комсомолой, ажахын, партийна хүдэлмэридэ эдэбхи түгэс хабаадалсажа, республикын хүн зондо хүндэтэй болоһон. Партиин дүрбэн райкомдо хори гаран жэл нэгэдэхи секретаряар, партиин обкомой таһагые даагшаар хүдэлхэдөө, бэрхэ эмхидхэлшэ, гүнзэгы, үргэн эрдэм мэдэсэтэй, хүн зондо энэрхы дулаанаар хандажа, һайн зүбшөөл үгэдэг хүн гэжэ сэгнэгдэһэн байха. Һүүлэй үедэ Эб найрамдал сахин хамгаалха комитедэй республикын отделениин ажал хүдэлмэри яһала эдэбхижүүлээ гэжэ багшанарай институдай профессор Г. Ц. Молонов, ажалай ветеран, Социалис Ажалай Герой Б. В. Поздеев, «Буряад үнэн» газетын редактор Р. Б. Гармаев, дайнай, ажалай ветеран Н. С. Маншеев, ЛВРЗ-гэй лабораториин ахалагша инженер А. П. Левенец гэгшэд хэлэбэ.

Пленумдэ хабаадагшад **һунгуулиин 108-дахи Гүрэльбын округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар В. Б. Базаровые дэбжүүлхэ** гэһэн шиидхэбэри нэгэн дуугаар баталан абаба.

Манай корр.

[19]90 ОНОЙ МАРТЫН 4-дэ ҮНГЭРГЭГДЭҺЭН РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ҺУНГАЛТЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ ТҮБЭЙ ҺУНГУУЛИИН КОМИССИИН МЭДЭЭСЭЛ

...арадай депутадуу...[һ]унгалтын дүн... [о]кружной һунгуу...[комисс]нуудһаа абтаһан ...[мэдээ]е хаража үзөөд, ...[һунгуул]иин комисси иигэ...

...[территори]альна ба национально-[территори]альна һунгуу...[лиин округ]уудаар РСФСР-эй [арадай депут]адуудые һунгаха [һунгуулида] хабаадаха һунгаг...[шадай тоо] ...уудтэ 103.089.178 ...[бай]жа, эдэнэй 77,0 ...[ду]угаа үгэлгэдэ ха...[баадаа].

[ҺУНГУУЛИИН] ТЕРРИТОРИАЛЬ[НА ОКРУГУУ]ДТА ҮНГЭРГЭГ[ДЭҺЭН] ҺУНГАЛТА

...[Ар]адай депутадуу...дай һунгалта үнгэргэхын тула Россин Федерациин газар дээрэ 900 территориальна һунгуулиин округ эмхидхэгдээ. Эдэ бүгэдэндэ 5447 депутадта кандидат дэбжүүлэгдээ һэн. Тиихэдэ 27 округто нэгэ-нэгэ кандидат, 67 округто хоёр-хоёр кандидат, 806 округто гурба болон тэрээнһээ дээшэ кандидат һунгуулиин бюллетеньнүүдтэ оруулагдаһан байгаа.

Һунгуулиин 899 округто һунгалта үнгэргэгдөө. 104 округто арадай депутадууд һунгагдаа. Хоёрһоо дээшэ кандидадуудай дэбжүүлэгдэһэн 766 округой туд бүхэндэ эдэнэй нэгэниинь шье һунгагдабагүй. РСФСР-эй Арадай депутадуудай һунгалта тухай Хуулиин 52-дохи статьятай зохилдуулан, дахинаа дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэхэ.

Хоёр-хоёр депутадта кандидадай дэбжүүлэгдэһэн һунгуулиин 29 округто кандидадууд һунгагшадай зүгһөө шухала дуу абажа шадангүй, депутадуудаар һунгагдабагүй. Списогүүдтэ оруулагдаһан һунгагшадай хахадһаа үсөөнхинь тэдээндэ хабаадаһан дээрэһээ Красноярска хизаарай һунгуулиин Норильскын 210-дахи округто һунгалта үнгэргэгдөөгүй гэжэ окружной һунгуулиин комисси тоолобо. РСФСР-эй Арадай депутадуудай һунгалта тухай Хуулиин 53-дахи статьятай зохилдуулан, 1990 оной апрелиин 22-то эдэ бүхы округуудта дахинаа һунгалта үнгэргэгдэхэ.

ҺУНГУУЛИИН НАЦИОНАЛЬНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНА ОКРУГУУДТА ҮНГЭРГЭГДЭҺЭН ҺУНГАЛТА

Бүхы хизаарнуудай, областьнуудай, автономито республикануудай, автономито областьнуудай ба автономито округуудай газар дээрэ РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхын тула һунгуулиин национально -территориальна 168 округ байгуулагдаа. Эдэ округуудта 1258 арадай депутадта кандидадууд дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Тиихэдэ 6 округто нэгэ-нэгэ, 8 округто хоёр-хоёр, 154 округто гурба болон тэрээнһээ дээшэ кандидадууд дэбжүүлэгдэжэ, һунгуулиин бюллетеньнүүдтэ оруулагдаба.

Һунгуулиин 168 округто һунгалта үнгэргэгдөө. 17 округто арадай депутадууд һунгагдаа. Эдэнэй туд бүхэндэнь хоёрһоо дээшэ кандидадай дэбжүүлэгдэһэн 146 округто эдэнэй нэгэниинь шье һунгагдаагүй, РСФСР-эй Арадай депутадуудай һунгалта тухай Хуулиин 52-дохи статьятай зохилдуулан, дахинаа дуугаа үгэлгэ үнгэргэгдэхэ юм.

Хоёр-хоёр депутадта кандидадай дэбжүүлэгдэһэн һунгуулиин 4 округто кандидадууд һунгагшадай шухала дуу абажа шадангүй, депутадуудаар һунгагдабагүй. Окружной һунгуулиин комиссиин гаргаһан алдууһаа уламжалан, һунгалта тухай Хуулиие хазагайруулһан дээрэһээ Ленинград хотын һунгуулиин Севернэ 12-дохи округто үнгэргэгдэһэн һунгалта үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоо. РСФСР-эй Арадай депутадуудай һунгалта тухай Хуулиин 53-дахи статьятай зохилдуулан, 1990 оной апрелиин 22-то эдэ округуудта дахинаа һунгалта үнгэргэгдэхэ.

Һунгуулиин территориальна ба национально-территориальна округ бүхэндэ үнгэргэгдэһэн һунгалтын дүнгүүд тухай мэдээсэлнүүдые окружной һунгуулиин комиссинууд нютагай хэблэлдэ толилбо.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай һунгалта тухай Хуулиин 49-дэхи статьятай зохилдуулан, һунгуулиин территориальна ба национально-территориальна округуудһаа һунгагдаһан РСФСР-эй 120 арадай депутадые РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхэ Түбэй һунгуулиин комисси бүридхэлдэ абаа.

Дуугаа үгэлгын үедэ һунгалта тухай Хуулиин хазагайруулагдаһан тухай Түбэй һунгуулиин комиссида ороһон гомдолые хаража үзэтэр, Дагестанай АССР-эй һунгуулиин Калининска территориальна 809-дэхи округһоо РСФСР-эй арадай депутадаар һунгагдаһан Н. А. Алиевые бүридхэлдэ абалга хойшолуулагдаа.

РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхэ Түбэй һунгуулиин комисси.

Хойто зүгэй арадуудай конференци угтуулан

ОРО ҮСХЭБЭРИЛХЭДЭ, ОЛЗОТОЙШЬЕ ХА ЮМ

Урда сагһаа хойшо эвенкнүүдые ой тайгын, хада уулануудай эзэд гээд хэлсэдэгынь дэмы бэшэ. Юуб гэхэдэ, эвенкнүүд үнэхөөрөөшье ой тайга соогуур, хада уулануудай дундуур, уһа голнуудые гаталан агнуурияа хэжэ, дүүрэн жаргалаа эдлэн һуудаг бэлэй. Ан амигадайнгаа мүр дахажа, нэгэ газарһаа нүгөөдэдэнь нүүжэ ябадаг, багахан орсо гэрээ табижа, жаргалтай хүхюутэй ажаһуудаг байһан гээшэ. Эдэнэр байгаалитай бата холбоо барисаатай, гэхэдэ, алдуу болохогүй. Энэ түрэл байгаалиһаань холодуулжа, агнууриһаань, оро үсхэбэрилхэ ажалһаань хахасуулаа һаа, эвенкнүүд хосоржо эхилнэ бшуу.

Тэрэ һүрөөтэй 30-аад онуудай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ эвенкнүүдые хүсөөр шахуу ой тайга сооһоо гаргажа, колхоз, совхозуудта эльгээхэдээ, үхэр мал үсхэбэрилхэ, барилга хэхэ, газар элдүүрилхэ хүнгэн бэшэ ажалда ябуулдаг болоһон байна. Тиигэжэ манай Хойто-Байгалай районоо Томпа, Душкачан, Уоян, Кумора гэһэн багахан һууринууд бии болгогдоһон юм. Иигэжэ тэдэнэр Тыя, Гоуджекит, Холодная, Кичера, Катера болон бусад олон гол горходой, Дээдэ Ангар мүрэнэй эрьенүүдые дахан, агнуури хэжэ ябадаг аад, энэ ажалаа орхихо баатай болоо агша һэн. Урдандаа айл бүхэн 30—40, зариманиинь 100 оро хүрэтэр баридаг бэлэй.

Оро хадаа эвенкнүүдэй эгээл найдамтай хани нүхэрынь, туһалагшань гээшэ. Эдэнэр оро үгыгөөр агнуурида гараха аргагүйдэдэг. Тиимэһээ оро олоор үсхэбэрилхэ гэжэ оролдодогынь ойлгосотой. Олон, һайн оротойшуул холуур агнуури хэдэг, нэгэ газарһаа нүгөө газарта түргэнөөр нүүжэ ошодог, ан олоор олзоборилдог, бараг ажаһуудаг бэлэй. 1930 ондо Хойто-Байгалай районоо 3 мянга гаран оро тоологдодог һэн. Ангуушад, геологууд, загаһашад олоор ехэнхи ажалаа хэдэг һааб даа. Он жэлнүүдэй ошохо бүри хүн зоной байдал һуудал ехэ хубилжа, бидэ — эвенкнүүд оро үсхэбэрилхэ, агнуури хэхэ ажалаа огто мартажа эхилһэн байнабди.

Эндэ нютагай Соведүүдэй, партийна эхин организацинуудай гэм зэмэнь аргагүй ехэ юм. Манай Холодная һууринай эвенкнүүд 70-аад. онуудай үедэ 1500 оро үсхэбэрилдэг байһан. Нэгэ ороһоо 80—100 килограмм хүрэтэр мяхан, арһан абтадаг бэлэй. Манай һууринай ажалшад түрэл ажахыдаа 600—700 мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулдаг һэн. 1976 ондо манай «Красная Коммуна» колхозыемнай үгы хэжэ, трактор, машинануудыемнай «Северный» совхоздо дамжуулан үгэһэн байдаг. 1977 оной намар Хойто-Байгалай районой хүдөө ажахын управлениие эрхилэгшэ Н. И. Охолиной захиралтаар һүүлшын 48 оро сүм үүсэлэгдээ һэн. Иигэжэ энэ һууринай эвенкнүүд гансашье орогүй болоһон байнабди. Нютагай Соведүүд, партийна организацинууд тиихэдэ энэ зэрлиг муухай ябадалые юундэ болюулаагүй, хорёогүй гээшэб?

Урдань орын бэлшэдэг газар мүнөө буртаг ногоондо дарагдажа байнхай. Нютагай эвенкнүүд, илангаяа үхибүүд оро үсхэбэрилхэ ажал тухайгаа үльгэр домогууд сооһоо мэдэжэ абана. БАМ-ай барилга эвенкнүүдэй һуудал байдалда ехэхэн хохидол үзүүлээ. Зэрлиг ан амитадай, орын бэлшэдэг газарта түмэр харгы, автомашинануудай ябадаг харгынууд баригдажа, хойто хизаар дайдада хүн зоной тоо олон болоо.

Манай һууринда оро үсхэбэрилхэ ажалые һэргээхэ тухай асуудалаар бидэ арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, депутат Н. Б. Бужинаевта, КПСС-эй Северобайкальскын горкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Никулинскихта, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, КПСС-эй Буряадай обкомдо, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ хандажа, хамтын бэшэг эльгээһэн байнабди. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, КПСС-эй Буряадай обкомой хүдэлмэрилэгшэд энэ бэшэгэй мүрөөр хэдэн дахин ерээд ошоо. Үнгэрһэн жэлэй сентябрь һарада Холодная һууринда ажалшадай хэмтын суглаа үнгэргөөбди.

Энэ суглаан дээрэ эвенкнүүдтэ ой тайгыень, уһа голнуудыень бусаажа үгэхэ, оро үсхэбэрилхэ ажалыень һэргээхэ, айл бүхэниие байратай болгохо гэһэн эрилтэ бидэ табиһан, хамтын шиидхэбэри баталан абаһан байгаабди. Тэрэ гэһээр зургаан һараһаа үлүүтэйхэн саг үнгэршэбэ. Холодная һууринайхид оро үсхэбэрилхэ ажалаа һэргээхэ гү, али үгы гү? Энэ шухала асуудал мүнөөшье хүрэтэр зүб тээшээ үшөө шиидхэгдэнэгүй. Нижнеангарскын коопзверопромхозой директор А. И. Баранов эвенкнүүдтэ агнуури хэхэ зүбшөөл үгэдэггүй. Эгээл һайн участогуудые дүтэ хүнүүдтэ, танил талануудтаа хубаажа үгэдэг байха юм. Эвенкнүүдтэ агнуури хэхэ участок үгөөшье һаа, эгээл муу, ан амитадаар хомор болоһон участогуудые үгэнэ. Кичера, Дээдэ-Ангар мүрэнүүд дээрэ загаһа олзоборилхонь мүн хориоултай болонхой.

Эвенкнүүд өөрынгөө уг үгсаатанай газар дайда дээрэ оро үсхэбэрилхэ, ан, загаһа олзоборилхо ямаршье эрхэгүй болоод байна гээшэ. Хэн эдэниие үмөөрхэ, эдэнэй эрхэ байдалые хамгаалха болоноб?

Шэтын областиин Каларай районой һуурин, тосхонуудаар би һаяшаг ябаад ерээб. Эндэхи эвенкнүүд манай Хойто-Байгалай районойхидһоо һурагүй һайн ажабайдалтай ажаһууна. Эдэнэр урда холын сагайнгаа, элинсэг хулинсагуудайнгаа ёһо заншалнуудые огто мартаагүй. Эдэнэр оро үсхэбэрилхэ, агнуури хэхэ ажалаа орхёогүй. Урданайнгаа ёһо заншалаар орын ангай арһаар хубсаһа хунараа оёжо, шэмэглэн гоёно. Энэ хубсаһаараа агнуурида гарана, оро үсхэбэрилхэ ажалаа хэнэ. Хүнгэн шаргада орсёо хүллэжэ, ой тайга соогуур агнуури хэнэ, баян олзотой бусана.

Манай Хойто-Байгалда орын гү, али ангай арһаар хубсаһа оёхын аргагүй байна бшуу. Юундэб гэхэдэ, оро үгы, ан олзоборилхо эрхэ бидэндэ үгы. Харин Шэтын областиин Икабья нютагай эвенкнүүд 1600 оро үсхэбэрилдэг байха юм. Жэл бүри 500—600 оро үүсэлжэ, мяха, арһыень БАМ-ай барилгашадта, түмэр замшадта худалдана. Нэгэ оро барихада оройдоол 20—25 түхэриг гаргашалагдана. Харин нэгэ хашараг гү, үхэр барихада аяар 300—400 түхэригэй гарза гарша хэгдэнэ. Нэгэ ороһоо 100—120 килограмм мяхан абтана, хашарагһаа баһал тэды шэнээн мяхан үйлэдбэрилэгдэнэ.

Манай Холодная һууринай эвенк угсаатан Григорий Шангин оро үсхэбэрилхэ ажалаа һэргээхэ талаар тодорхой хүдэлмэри ябуулжа эхилбэ. Энэ хэрэгыень арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районно Соведэй гүйсэдком оройдоошье дэмжэнэгүй.

Нүхэр Шангин Красноярскын оро үсхэбэрилэгшэдһөө 15 толгой оро худалдажа абахаар хэлсэһэн байгаа. Мүнгэнэй олдоогүй дээрэһээ энэ оронуудые Хойто Байгал асарха аргагүй байшаба.

Бидэ нютагтаа оро үсхэбэрилхэ тусхай фермэ байгуулха болонобди. Урдань Тыя, Гоуджекит, Холодная голнуудай эрьеэр тоогүй олон оронууд бэлшэжэ ябадаг бэлэй. Мүнөө тэрэнь үгы шахуу болошонхой. Тиимэһээ, манай Хойто Байгалда 10—15 мянган оро үсхэбэрилхэ арга боломжо бии.

Сэхыень хэлэхэдэ оро үсхэбэрилхэдэ олзоборитойшье аша үрэтэйшье ха юм.

Ю. ЧЕРНОВ,

Хойто-Байгалай районой Холодная һууринай ангуушан.

АМТАТАЙ ДАА, БЭЛДЭҺЭН ЗҮЙЛЫНЬ

Тарбагатайн кондитерскэ фабрика дүрбэн цехтэй юм. 140 хүн эндэ хоёр халаанда хүдэлнэ. Багахан энэ коллектив үйлэдбэриингөө түсэб жэлһээ жэлдэ дүүргэдэг юм. 1989 ондо тус предприяти районой предприятинуудай социалис мүрысөөндэ илажа, түрүү һуури эзэлһэн байна.

Нёдондо кондитерскэ зүйлнүүдые түсэбэй ёһоор 2500 тонно гаргаха һаа, 2538 тонноодо хүргөө һэн. Байгша ондо 2550 тонно амтатай зүйл хэрэглэгшэдтэ эльгээхэ зорилготой.

Т. Н. Манаенковагай, А. В. Бутковскаягай, М. А. Трифоновагай бригаданууд түрүү коллективүүд гэжэ тоологдоно. Нүхэр Манаенковагай бригадада 8 хүн хүдэлдэг юм. «Светлячок», «Школьный», «Премьера», «Первоклассница», мүн һү, мёд худхан бэлдэһэн конфетэнүүд угаа амтатай.

Цехүүдэй нэгэндэ «Шубуунай һүн», «Эпоха» конфетэнүүд буйлуулагдана. Ажалай ветерануд эндэ олон юм. Жэшээлбэл, бригадир М. М. Чебунина эгсэ 40 жэлдэ эндэ ажаллана. Кондитерскэ цехтэ хоёр халаанда таһалгаряагүй 4 автомат ашаглагдана. Хэрбээ нэгэ машинистын халаанай туршада 400 килограмм конфетэ буйлуулаа һаань, дүрбэн хүн 1 тонно продукци бэлэн болгоно.

— Техническэ талаараа фабрикамнай хангалтагүй байдалтай. Арбан гурбадахи табан жэлдэ оньһожоруулга гүйсэд хэгдэжэ, гар ажал бага болохо. Фабрикын хажууда столово, медпункт баригдаха юм. Гурбан жэлэй туршада хоёр квартиратай табан гэр ашаглалгада тушаагдаа. Энэ талаар хүдэлмэришэдтэ гомдол үгы, — гэжэ фабрикын директор П. К. Поломошных хөөрэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Фабрикын ветеран М. М. Чебунина. 2. Бригадир Т. Н. Манаенкова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БУЛТАНДА ХҮЛЕЭГДЭДЭГ

Залуу жолоошон Андрей Лопсонович Добшонов Ахын районой «Улаан-Аха» колхозой эгээл хүндэтэй хүнүүдэй нэгэниинь болонхой. Энэ хүбүүн алишье ажалда дүйтэй, илангаяа машина, техникын оньһон орёо нюусануудые һайн мэдэдэг, тэдэниие таажа, саг зуура соо заһабаридаг, ёһотой уран гартанай нэгэн гээшэ.

Мүнөө 1989-90 онуудай малай үбэлжэлгын халуун харюусалгатай үедэ Андрей уһа шэрэдэг автомашинын жолоошон болонхой, колхозойнгоо 1-дэхи отделениин отара, гүүртэнүүдээр булад хүлэгөө үдэр бүхэндэ жолоодон, малшадта хилээмэ, талха, сай, мүн бэшэшье эдеэ хоолой зүйлнүүдые абаашалсажа худалдалсадаг заншалтай юм.

— Андреймнай хэзээ ерэнэ ааб гээд, үглөө бүхэндэ хараашалхаш. Гүбөөгэй саанаһаа түргэн ябаһан автомашинын абяаень гэнтэ дууламсаараа, хай, энэмнай ерэбэл хаш гэжэ һанаандаа оруулһаар лэ, гэнтэ досоомнай уужам болошодог, — гээд тэндэхи малшад хэлэдэг.

Залуу хүн хадаа ехэл түргэн, ажалда абьяастай хүбүүн юм. Хүнэй түлөө ехэтэ һанаагаа зободог. Аха зоноо хүндэлдэг, хуушанай ёһо заншалые һайн мэдэдэг, мүнөө үеын урагшаа һанаатай залуушуулай нэгэн гэхэдэ алдуугүй. Иимэл хаданьнютагайнь зон тэрэниие хүндэлдэг.

Жэшээ болгон, нэгэ иимэ юумэ дурдалтай ха. Номтогол һууринда Ц. Ц. Цыбиков гэр бүлөөрөө хонин ажалда хүдэлдэг. Энэ үбэлжөөндэнь зайн гал үшөө оруулагдаагүй байгаа. Андрей өөрын үүсхэлээр тэдэнэрэй үбэлжөөндэнь саг зуура соо зайн гал үгэхэ тусхай движок асаржа тодхоһон юм. Энээндэнь хонишод ехэтэ баярлаа һэн. Тэдэнэрэй эрхилдэг ажалынь, ажабайдалынь ямараар хүнгэлэгдөө гээшэб.

Иимэ бултанда хүлеэгдэдэг ажалша бэрхэ хүбүүн манай хадата Ахын үзэсхэлэнтэ гоё Хужар тосхондо ажаһуудаг, ажалладаг.

О. БАЛДАНОВА,

хүдөө бэшэгшэ.

Ахын район.

Эрдэмтын һанам

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ ТУ ЯМАР ҮГЭ БУЛЯАЛДААН БОЛ

БИ ЗАЛУУШУУЛТАЙ хори гаран жэлэй туршада хүдэлнэб. Тиимэһээ мүнөөнэй дунда үеын хүнүүдые бараг мэдэхэ хаб гэжэ һанагшаб.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай орон дотор айхабтар олон, элдэб ондо удха шанартай үйлэ хэрэгүүд болоно гээшэ. Тэрэ бултандамнай хабаатай. Магад бусадһаашье ехээр хабаатай ха. Энэ бодолоо олон тоо, баримтануудаар батадхаха, тайлбарилха аргатайб. Зүгөөр энэ удаа залуушуулай табидаг асуудалнуудта онсо анхарал хандуулха гээ һэм. Юуб гэхэдэ, олон юумэ буруу хээт гэжэ хэлэхэдээ, ниитын тэд баруу байгуулалта тогтоогоот, эрдэм сурталда худалаар һургадаг, охор бодол бүрилдүүлдэг байгаат гэхэ мэтээр бидэниие — обществоведүүдые залуушуул гэмнэнэ. Энэ ушараар эдэ бүгэдэ тухай газетын хуудаһануудаар дээрэ бодомжолхо гэжэ хүсэһэн байнаб...

ОБЩЕСТВОВЕД- БАГШАНАР ниитын эрдэмүүдые бүхыдэнь, илангаяа марксизм-ленинизмые зааха хүдэлмэрээ хубилган шэнэдхэжэ байна. Энэ хүдэлмэри угаа орёо, хүшэр. Юуб гэхэдэ, бидэнһээ дулдыдаагүй зарим асуудалнуудые зэргэ шиидхэһэн хойноо хүдэлмэрээ үндэһөөрнь ондоо болгохо аргатайбди. Гол шухалань гэбэл, нэгэ хүндэ шүтэлгын хойшолонгуудһаа марксизм-ленинизмые арюудхан сэбэрлэлгэ болоно. Хэзээшье мүнөө мэдэһээр, нэгэ хүндэ һүгэдэлгын үедэ ниитын эрдэмүүд хубилшагүй, арсашагүй заабари, «сэсэн үгэнүүд» боложо, засаг барижа байһан хүнүүдэй убайгүй ябадалнуудые «хангадаг» хүсэтэй арга болоһон байна. Гадна партимнай хүтэлбэрилхы ба шэглүүлхы хүсэн байхынгаа орондо имагтал хүтэлбэрилхы эмхи болошоо. Тэрэнэй демократида харша хойшолонгуудые мэдэнэбди. Социализм тухай марксистско-ленинскэ бодомжо экономическа, социальна, политическэ, оюун бодолой талаараа бузарлагдажа, гуманис удхэ шанарынь абажа хаягдашаһан байгаа бшуу.

Сталин юу хэжэ байһанаа һайн мэдэдэг байгаа гэжэ олонхимнай ойлгоно. Тэрэ марксизм-ленинизмые тэһэ «гэшхэжэ», «үлүү булуу» һургаалнуудыень хаяад, өөртөө тон таарууу һургаал болгоо һэн. Хубисхалта удха шанартай марксизм-ленинизмые зохёохы шэнэжэ шанарые һэргээхээ Хрущёв туршажа үзөө һааб даа. Манай үеын шэнжэ ба удха шанар тухай, СССР-тэ социализмын гүйсэдөөр ба тэхэришэгүй илаһан тухай зарим бодолнуудые шэнэдхэхэ гэжэ туршахадань, манай ниитын харилсаануудта бага зэргын хубилалта эхилээ һэн. Гэбэшье Хрущёв социализм тухай Сталинай бодомжодо өөрөө хам абташанхай байгаа ха юм. Удаадахи жэлнүүдтэ тэрэ бодомжонь хуушан хэбээрээ үлэжэ, Брежневэй засаг бариһан жэлнүүдтэ «нарижуулагдаһаншье» байха.

Гэхэ зуураа тэрэ жэлнүүдтэ «засаг бариһан хүншье» алдуу гаргадаггүй гэһэн бодомжо дэлгэрэнгы байһан гээшэ. Тэрэ хүнэй хэлэһэн ямар нэгэ бодол «эрдэм ухаанай» түйлалта мэтээр сэгнэгдэдэг һэн. Өөрынгөө һанамжа хэлэхын аргагүй үе бэлэй.

Засаг баригшадай хэлэһэн үгэнүүдые дэлгэрүүлэгшэд байгаат гэжэ багшанар-обществоведүүдые мүнөө гэмнэхэдээ, залуушуул зүб лэ хэлэнэ. Энээн тухай өөһэдөө ойлгодог байгаа гүбди? Ойлгодог һэмди. Тэрээнһээ байха үзэл сурталай-политическэ талаар шахардуу байдалда орожо, ягаадшье гарахын арга үгы гэжэ харадагшье байгаабди. Тэмсэжэ болохоор һэн гү? Тэмсэжэ болоһоо байха, хэрэгтэйшье һэн. «Хэнтэй тэмсэхэ, энэ тэмсэлдэ бидэниие хүнүүд ойлгохо юм аал?» гэжэ олонхимнай һанадаг бэлэй. Далтираа гүбди? Магад тиимэшье болообди. Энэ ушарые ухаалдиха гэжэ туршаһууб. Эсэгын дайнай гал бурма соогуур булта гараабди. Тэндэ ябахадаа, дайсанаа нюдөөрөө харадаг, танидаг һэмди. Тэдэниие һунаахадаа, илабабди гэжэ булта һанаа аабзабди. Үнэн дээрэ ягаадшье дабахын аргагүй, «өөһэдынгөө» һанаан бодолдо ямар бэ даа хаалтын урда зогсошонхой байгаа хабди. Энэ хаалта хадаа «арсашагүй үзэл бодолтой агуу ехэ хүн» болоно.

Саашань үргэлжэлүүлбэл, дунда ба дээдэ һургуулида мүнөө үеын (тэрэ сагта) марксизм-ленинизмые дэлгэрүүлнэбди гэжэ олонхимнай үнэн зүрхэнһөө һанадаг байгаа гэжэ тухайлнаб. Зүгөөр Генеральна секретариин тушаалда Брежневэй һунгагдахада, хэлэгдэһэн элдэб үгэ хүүрнүүдтэ, илангаяа «зохёохы марксизм-ленинизм» тухай ехээр үнэншэхээ болиһон байгаабди. Юуб гэхэдэ, Брежневэй теоретическэ бэлэдхэл тухай һураг дууланхай байгаа һэмди. Зүгөөр тэрэнэй хэһэн хэрэгынь партиин нэрэһээ хэгдэдэг, хэлэһэн үгэнүүдынь партиин хараа бодол, марксизм-ленинизм гэшэ гэгдэдэг һэн бшуу! Энэ мэтэһээ уламжалан, ушар байдалаа ойлгоходомнай угаа орёо болоо һааб даа. Мүн Сталинай үедэ абаһан хүмүүжүүлгэмнай бидэндэ бүхөөр һууринжанхай һэн.

ТИИМЭҺЭЭ хубилган шэнэдхэлгын эхилхэдэ, манай оюун бодолой уг баялиг тухай асуудал айхабтар хурсаар табигдаа. Элдэб эсын үзэл бодолдо үнэншэдэггүй хүнүүд, илангаяа залуушуул сэхэ руунь, «буудахадаа», марксизм-ленинизмын үзэл бодол хадаа үнэн зүб политика хангаагүй, хашалган хамалган болон нэгэ хүндэ шүтэлгэһөө социализмые аршалаагүй гэжэ шүүмжэлжэ эхилээ һэн. Тэдэниие шагнахань айхабтар хажар байдаг. Тэдэнэр марксизм-ленинизмые бэшэ, харин Сталинай хазагайруулһан түхэл янзые буруушаана хаш. Гэхэ зуура энэ хүдэлөөндэ обществоведүүдэй зарим бүлэгшье оронхой, марксизм-ленинизм «хуушаараа» гэхэ мэтээр мэдүүлнэд. Эдэ бүгэдэһөө уламжалан тобшолбол, хубилган шэнэдхэлгын үндэһэн зорилгонуудай нэгэн хадаа марксизм-ленинизмые сэбэрлэлгэ болоно. Тэрэниие илангаяа элдэб үлүү үзэл бодолнуудһаа, «хубилашагүй» худал һургаалнуудһаа арюудхаха шухала. Тэрэшэлэн тэрээн тухай оршолонто дэлхэйе болон общественэ шэнжэлдэг ори ганса эрдэм ухаан, теори ба методологи гэжэ хэлэхээ болихо байнагаабди.

Иимэ зорилго айхабтар орёо, хүшэр байна. Энэ талаар бидэ — эрдэмтэдшье, багшанаршье — бултадаа ехэ юумэ хэхэ ёһотойбди. Марксизм-ленинизмые сэбэрлэхэдээ, бусад асуудалнуудыешье шиидхэжэрхинэбди гэжэ һаналтагүй. Зүгөөр хүн түрэлтэнэй ниитэ эрдэм мэдэсэдэ марксизм-ленинизм ямар һуури эзэлнэб гэһэн асуудал гарана.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэ асуудалые обществоведүүд-багшанар һанаа зоболтогүйгөөр шиидхэдэг байгаа, мүнөөшье тэрэ хэбээрээ шиидхэһээр. Дээдэ һургуулида студентын ороһон түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, КПСС-эй түүхэ тухай хөөрэлдөө захалнабди. Удаань философи, политэкономи, научна коммунизм заагаад, гүрэнэй шалгалта тушаан абадаг һэмди. Дэлхэйн хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын үргэн замай хажуу тээ марксизм- мүндэлөөгүй гэжэ түрүүшынгээ лекцидэ студентнэртэ хэлэдэг байгаабди. Энээгээр лэ «үргэн замай» шэнжэлэл дүүрэдэг һааб даа. Удхалан хэлээ һаа, дэлхэйн хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэтэй марксизмын ямар гүнзэгы холбоотой байһые студент гүйсэд ойлгодогшьегүй һэн ха.

Имагтал ниитын ухаан бодолой түүхэһээ марксизм. юуень шэлэжэ абааб, хүн түрэлтэнэй ниитэ соёл болбосоролой ямар шэнжэ шанарыень уг залгуулааб гэжэ студент ойлгохо байгаа гү? Энэ асуудалые хаража үзэебди. Бидэ философёор лекцинүүдые уншаад, семинарнуудые үнгэргэхэдөө, диалектикын ёһо гуримуудые ойлгуулжа, тэрэнэй гол оньһонуудые сээжэлдүүлдэг һэмди. Тиихэдэ энэмнай марксизмын нэлээ гээшэ гэжэ баталдаг байгаабди. Тодорхойлходо, гурбан хуули болон хоёролжон ойлгомжонуудые сээжэлдэхэдэ, диалектика үзэһэн болодог бэлэй. Иимэрхүүгээр философско бодомжын «мүндаргануудые» манай студент ойлгодог байгаа гээшэ. Удха шанараараа хуушаһан үлхөө ойлгомжонуудые сээжэлдэһэн студент сэгнэлтэ абадаг һэн.

Энээнтэй дашарамдуулан, юумые миин муушалхын тулада бэшэ, харин ухаалдин, бодотоор ойлгохын тулада иимэ асуудал табиха ёһотойбди: түүхын материализмые Сталин юундэ Ленинһээ ондоогоор тайлбаридаг байгааб? Хүн түрэлтэнэй обществын түүхын диалектикэ Сталинай һонирхол мүртэй татадаггүй байгаа ха. Сталин түүхын материализмые имагтал ангиин тэмсэл тухай һургаал гэжэ тоолодог һэн. Иимэ номнол һургаалай үгы байгаа һаань, социализмын түйлажа эхилһэн амжалтануудай зэргээр ангиин тэмсэлэй улам хурсадаха тухай үзэл бодол бии болохогүй бэлэй. Тиин һанаанһаа абаһан һургаалаа партиин июниин (1928 он) Пленум дээрэ соносхожо, баталаа гэжэ мэдэнэбди. Марксис философиие Сталинай иигэжэ «баяжуулһаниинь» нилээд «сэнтэйхэн» хойшолонгуудтай байгаа. Иимэ ушар байдал бусад предмедүүдтэшье хабаатай.

ТОБШОЛБОЛ, хүн түрэлтэнэй ниитын бодолой түүхые шэнжэлэнгүйгөөр марксизм-ленинизмые гүнзэгыгөөр ойлгохонь бэрхэтэй байна. Өөрөө марксизм-ленинизм хадаа түүхын хүгжэлтын зүйл болоно. Тиимэһээ тэрэниие бодотоор сэгнэхын тулада түүхэ һайн мэдэхэ хэрэгтэй (жэшээнь, һэргэн хүгжэлтын удха шанарые тэрэнэй түүхэ мэдэнгүйгөөр ойлгохын аргагүй). Имагтал философиин, экономикын, социальна ба политическэ ухаан бодолой түүхэ гүнзэгыгөөр шудалһан хойноо хүн түрэлтэниие шэнжэлдэг эрдэм ухаанда марксизм ямар ехэ хубилалта хээб гэжэ ойлгохо аргатайбди. Зүгөөр ондоо замда гарабал, саг үргэлжэ хүгжэжэ байдаг һургаалые хубилашагүйгөөр харуулха хуушанайнгаа онол аргануудта сухарижа магадбди.

Юунэй болоошье һаа, марксизм-ленинизм эгээл нүлөө ехэтэй үзэл сурталай теоретическэ хүсэн боложо шадаа. Гэхэ зуура үзэл сурталай бусад һургаалнуудтай тэрэнэй харилсаан тухай асуудал эндэ гаража ерэнэ. Энэ харилсаа холбоонь ямар шэнжэтэй гээшэ хаб?

Марксизм бии болоһон сагһаа хойшо ниитын хүгжэлтын, сбществознаниин юрэнхы теоретическэ асуудалнуудаар элдэб һургаалнуудтай, бодомжонуудтай тэмсэдэг байгаа гэжэ мэдээжэ. Яагаад тэмсэдэг һэн бэ? Ондоо һургаалнуудай теоретико методологическа эшэ үндэһые, социально-политическэ хараа шэглэлнүүдыень марксизм элирүүлэн тайлбаридаг һэн бэлэй. Ондо ондоо бодомжонуудай сэнтэй, һайн талануудые хэзээдэшье хамажа хаядаггүй байгаа. Жэшээнь, Маркс, Энгельсые хараад үзэел. Тэдэнэй урда ажаһуућан гуманистнуудые, гэгээрүүлэгшэдые: Морган, Гегель, Фейербах, Смит, Рикардо, Сен-Симон, Фурье, Оуэн болон бусадые дээгүүр сэгнэдэг һэн бшуу. Тиигэжэ Маркс Энгельс хоёр үндэр соёл болбосоролтой, түүхын ба хүн түрэлтэнэй уг баялигуудта бодомжотойгоор хандадаг байһанаа харуулаа гээшэ.

РОССИН ниитын ухаан бодолдо түйлагдаһан бүхы зүйлнүүдые В. И. Ленинэй үндэрөөр сэгнэдэг байһые һанаадшье үзэел. Герценэй, Чернышевскиин, Толстойн хараа бодолнуудые Ленин гүнзэгыгөөр ойлгожо, тэрэнэй бодолой хүсэтэй болон һула талануудые шэнжэлдэг байгаа. Агуу Октябриин социалис революциин урда тээ, мүн һүүлээшье Бухаринда, Троцкидо, Каменевтэ, Рыковтэ, Зиновьевто яажа хандадаг һэм?... Хараа бодолойнь нилээд олон талануудые һайшаагаагүйшье һаа, олохон һайн талануудыень ходо обёоргошо бэлэй. Һанал бодолыень ондоо хүнэй маргажа, дэмжэнгүй байхада, Ленин хараа бодолоо шэнээр хаража үзөөд, тон таарамжатай зүб тобшолол хэдэг байгаа бшуу.

Иимэ гуримынь Сталинай үедэ үндэһөөрөө хубилгагдаһан байна. Марксизм-ленинизмые Сталин өөртөө тааруу болгожо, «хэд бидэнтэй сүг хамта бэшэб, тэдэ бидэндэ эсэргүү» гэһэн бодолоо батадхажа шадаа.

Сэхыень хэлэхэдэ, хилын саанахи обществоведүүдэй хараа бодолнуудые олонхимнай шэнжэлхынгээ, шүүмжэлхынгээ ха-

ПРОФСОЮЗУУДАЙ СОВЕТ МИТИНГ ҮНГЭРГЭБЭ

Мартын 14-дэ, үдэшын 17 часта, Улаан-Үдэдэ хэблэлэй байшангай дэргэдэ, 40—50 гаран бүлэг зон сугларанхай харагдаба. Республикын профсоюзуудай соведэй таһагые даагша А. Т. Шигаев митинг нээгээд, республикын профсоюзуудай гэшүүдтэ, һунгагшадта хандалга соносхобо. Профсоюзуудай соведэй президиумэй заседани боложо «Правда Бурятии» газетэдэ толилогдоһон «Я — крепкий мужик», гэһэн материал тушаа ерэһэн бэшэгүүдэй суглуулбари зүбшэгдэжэ, буруушаагдаһан, мүн президиумэй эгүүһөө хандалга баталагдаһан байна. Энэ ушараар гол түлэб республикын профсоюзуудай соведэй, һалбариин профсоюзуудай обкомуудай хүдэлмэрилэгшэд энэ митингдэ сугларһан байгаа. Үгэ хэлэгшэд дээрэ дурсагдаһан материалнуудые хуурмаг, хардалгын шэглэлтэй гэжэ буруушаагаад, энэ талаар «Правда Бурятии» газетын редакциһаа зохихо харюу хүлеэнэбди, энээнэй түлөө харюусалгатай хүдэлмэрилэгшэдые ажалһаань гаргаха, мүн удангүй энэ хандалгыемнай толилогты гэһэн эрилтэ табяа. Митинг гуримтайгаар үнгэрөө. Засагай зохихо зургаануудта энэ хэмжээ ябуулга зүбшөөгдөө гээшэ гү гэһэн асуудалда А. Т. Шигаев партиин обкомдо, горгүйсэдкомдо энээн тушаа дуулгаа һэмди гэжэ харюусаа.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

Совет орон дотор

ВИЛЬНЮС. Мэдээжэ француз уран зурааша Виктор Вазарелиин бүтээлнүүдые совет коллекционернууд түрүүшынхиеэ худалдажа абаха аргатай байба. Литвагай ниислэлдэ гурбан һара соо харуулагдаһан тэрэнэй арбаад графическа бүтээлнүүд эндэ болоһон аукцион дээрэ худалдагдаа һэн. Эдэ бүтээлнүүдэй эзэн профессор Тибор Чапеигэй болон выставкые эмхидхэхэдэ туһалһан Украинын «Барва» фирмын дурадхалаар аукционһоо олдоһон мүнгэн зөөриин ехэхэн хубинь Хүүгэдэй совет жасада дамжуулагдаа юм.

МОСКВА. Научно-үйлэдбэриин «Россия» нэгэдэлэй эрдэм-шэнжэлэлгын институдай эрдэмтэд «Зимнэ грибовска 13», «Тайнинска», «Ладожска 22» гэһэн капустын шэнэ сортнуудые бии болгоһон юм. Тэдэнь ургасынгаа талаар «Слава» сортые булидаг. Теэд гол шухалань гэхэдэ, киле гэһэн аюултай үбшэндэ нэрбэгдэхэгүй юм. Помидор, үгэрсэ, кабачки, морхооб гэхэ мэтын огородой бусад овощнуудай үрэһэ хүрэнгэ таряашадта эльгээгдээ.

ТАЛЛИНН. Хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэжэ бэлдэхэ талаар «Юхт» гэһэн эндэхи түб ажал ябуулгаяа үргэдхэнэ. Ерээдүйн хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэдэг энэ республиканска һургуули бүхэсоюзна боложо байнхай. Тюменскэ областиин барилгын эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд эндэхи курса дүүргээ һэн. Хэшээлнүүдэй программын ёһоор дэлгүүрые хангаха экономикын үндэһэ һуурие шудалдаг, региональна ажахын тоосооной эрхэ байдалда ажаллаха дүршэл шадабаритай болодог юм. Мүн тэрэшэлэн тус түбэй болон Тольятти хотын «АвтоВАЗ» фирмын, мүн ороной бусад районуудай хоорондо удаан болзоройхэлсээн баталагданхай.

ТОМСК. Пластмасса үйлэдбэрилхэдэ хэрэглэгдэдэг түрүүшын хэдэн тонно полиэтилен «Томский нефтехимический комбинат» гэһэн нэгэдэлдэ үйлэдбэрилэгдөө. Этиленэй ба полиэтиленэй завод эндэ ашаглалгада тушаагдаа юм. Энэнь комбинат дээрэхи дүрбэдэхи нимэ завод болоно.

НОВОСИБИРСК. РСФСР-эй Уран зураашадай холбооной нютагай отделениин залнуудта нээгдэһэн «Новосибирская чушь-90» гэһэн выставкэ энеэдэтэй һонин нэрээрээ хүнүүдэй анхаралые татана. Эндэхи уран зураашадай бүхыдөө зуун таби шахуу бүтээлнүүд карикатуранууд, наадалһан зурагууд, сатирическа плакадууд тэндэ табигданхай. Хурсаар, шадамараар бүтээгдэһэн эдэ бүтээлнүүд обществын дутуу дундануудые элишэлэн харуулна.

КАЛУГА. Эндэхи үйлэдбэриин «Гранат» нэгэдэлдэ эхэнэрнүүд тухай саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргадаг юм. Нэгэ хахад хүрэтэр наһанай үхибүүдтэй бүхы эжынэртэ үхибүүдэй хойноһоо харууһалха талаар абадаг тэдхэмжэдэнь 50 түхэриг нэмэжэ түлэдэг. Хүүгэдэй санаторно путёвконуудай түлөө түлбэриие предприяти баһал даажа абанхай. Нэгэдэлдэ хүдэлхэдөө жэлэй хүрэхэдэ больничнэ хуудаһа абаагүй эжынэртэ арбан процент нэмэлтэтэйгээр «арбан гурбадахи салин» түлэгдэдэг. Гадна үхибүүдээ һургуулида эльгээхынгээ урда тээ түлбэригүйгөөр хоёр долоон хоногой амаралта абахадань болохо юм.

ХЕРСОН. Мартын 8-най нэрэмжэтэ эндэхи консервын завод хүүгэдэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилдэг боложо байнхай. Тус завод заһагдажа, жэлдэ 13 миллион баанха консервэ үйлэдбэрилхэ шэнэ технологическа лини хүдэлгэгдэжэ эхилээ. Бүхыдөө предприяти жэл бүри үхибүүдтэ 25 миллион баанха элдэб янзын шүүһэ. үрэ жэмэсэй болон овощой консервэнүүдые үйлэдбэрилхэ байна.

МОСКВА. Тоололгын-аналитическэ машинануудай заводой ажалша коллективэй совет гэр байрын эрхэ байдалые һайжаруулхадань ажал-

18-дахинаа дуугаа үгэлгын үдэр — Арадай кандидадууд

...И ГАНСА ХҮДЭЛМЭРИШЭНЭЙ ТҮЛӨӨ ДУУГАА ҮГЭГТЫ

...һаалишан, хонишон бии һэн, гэбэшье диилэнхи олониинь — ажахын, совет ба партийна хүтэлбэрилэгшэд болоно.

России ямар парламентда дүтэлжэ ябанабибди? Материальна эд зөөри бүтээн гаргадаг хүнүүдэй талые хэн баримталхаб, хэн хамгаалхаб? Партийна томо хүдэлмэрилэгшэдтэ, засаг захиргаанай түлөөлэгшэдтэ хуули ёһоной засаг дуталдаба гээшэ гү? Бодоод үзэхэдэ, засаг баридаг зомнай үшөө табан жэлэй туршада өөрынгөө һанаанда, байдалда тааруугаар хуулинуудые гаргажа, мэдэлдээ байһан хүнүүдые бэелүүлхыень эрилтэ табиха зэргэтэй болоно бэшэ аал! Тиихэ зуура хэр зэргэ эдэ хуулинуудаа сахижа байһанаа, өөһэдөө өөһэдыгөө хинаха болонол!

807-дохи округоор кандидадуудтай болоһон хэдэн уулзалгада хабаадаа һэм. Бүхы 6 кандидадһаа Александр Михайловичай программа һанаандам эгээл таараа. Онсолбол, ондо ондоо автономито округуудта ажаһуудаг буряад үндэһэ яһатан ниитэ нэгэн республика боложо нэгэдэхэ, өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ аргатай болохо ёһотой гэжэ А. М. Ермолаев хэлэнэ. Ород хүнэй бодомжоёо иигэжэ үнэн сэхээр хэлэһэниинь һайшаалтай байна.

Кандидат-хүдэлмэришэн 31 наһатай. Орон дотор боложо байһан үйлэ ушарнуудые, улас хоорондын байдал тон зүбөөр сэгнэнэ. Юрэнхыдөө депутат өөрынгөө предприятида, городто, республикада хэрэгтэй юумэ бэдэржэ олохо гэһэн үүргэтэй бэшэ, харин сэбэр һэшхэлтэй, сэсэн ухаатай хүн байха ёһотой. гэжэ бодогшоб.

Мартын 4-нэй үдэр А. М. Ермолаев бусадтаа орходоо эгээл олон дуу (19 840) абажа, мартын 18-да дахинаа болохо һунгуулиин бюллетеньдэ оруулагдаба гэжэ дуулаад, үнэн сэдьхэлһээ баясааб. Тэрэнтэй суг авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй инженер-конструктор С. В. Гаврилюк гаралсаа.

Мартын 18-да А. М. Ермолаевай түлөө дуугаа би дахинаа үгэхэб. Буряадай хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшые депутат болгохо гээшэ манда, һунгагшадта, тон шухала гэжэ һананаб.

К. САЙБОНОВ,
техническэ эрдэмэй кандидат, Буряадай хүдөө ажахын институтдай доцент.

ИИМЭЛ ХҮНҮҮДЫЕ ДЭМЖЭХЭ ХЭРЭГТЭЙ

...гэһэнэйнгээ һүүлээр хэлхээ холбооной Сэлэнгын районой узелай начальнигай орлогшоор хүдэлһэн, удаань арбан жэлэй туршада Улаан-Үдын хэлхээ холбооной электротехникумэй директорээр хүдэлөө. Богонихон сагай туршада партийна хүдэлмэридэ байһанаа арадай депутадуудай Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшоор һунгагдаад, нилээд олон жэлдэ хүдэлжэ, Соведүүдэй хүдэлмэриин ехэ дүй дүршэлтэй болоһон юм. 1975 онһоо хойшо арбан табан жэлэй туршада Буряадай АССР-эй Хэлхээ холбооной үйлэдбэриин - техническэ нэгэдэлые хүтэлбэрилнэ.

Партиин обкомой гэшүүнээр, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаһан намтартай. Манай республикын холын хүдөө нютагуудай малшад, таряашадые, Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадые мүнөө үе сагай телевизионно болон радио-дамжуулгаар хангаха хэрэгые тон онсо наринаар, техническэ дэбжэлтын үндэр хэмжээндэ шиидхэһэнэйнгээ түлөө Батамүнхэ Ринчинович Очиров СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шанда хүртэһэн байгаа. Юу хэлэхэб, хэлхээ холбооной мүнөө үе сагай үндэр дээдэ түйлалтанууд Буряад орондомнай заншалта болоһон, үдэр бүриин ажаһуудалай эрилтэ хэрэглэмжэ хангажа байдаг, эндэ РСФСР-эй хэлхээ холбооной габьяата хүдэлмэрилэгшэ Б. Р. Очировай оруулһан хубита сэгнэшэгүй ехэ гэжэ лаблахаар.

Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар һунгуулиин Туполевска 21-дэхи округһоо дэбжүүлэгдэхэдээ, Батамүнхэ Ринчинович энэ округто оролсодог манай «Восточный», Загорск поселогуудай саашанхи социальна хүгжэлтөөрнь һонирхожо, һунгалтын урда тээхи программаяа тодорхойгоор табиһан байгаа. Тус программа доторнь эдэ поселогуудай социально-соёлой хүгжэлтэдэ хабаатай олон тоото асуудалнууд оруулагданхай, һунгагшадай захиануудые дүүргэхэ тухай хөөрэлдөө заводой хүтэлбэрилэгшэдтэйшье хэһэн байха.

Тэрэ программа сооһоонь миин ганса манай депутадта кандидадай өөрынь ажал хүдэлмэридэ дүтэшэг зүйлнүүдые абаад харахада, манай посёлогуудта түргэн болзор соо хэлхээ холбооной хэрэг һайжарха гэжэ ойлгохоор.

Улаан-Үдын авиационно-үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүтэлбэритэй сугтаа 1990 ондо «Восточный» посёлогто телефоной автомат станциин (АТС-эй) бүхэли комплекс ашаглалгада тушааха, тиихэдэнь эндэ хэлхээ холбооной отделени нээгдэхэ, телефоноор бусад хото городуудтай хөөрэлдэхэ хоёр пункт нээгдэхэ. Гадна эдэ посёлогуудта 10.200 телефон тодхогдохо гэжэ хараалагдана.

Хоёр жэлэй туршада манай хоёр поселогой гэр байрануудай олонхидонь телефонууд тодхогдохо гээд депутадта кандидадай программа дотор хэлэгдэнэ. Саашадаа үйлсэнүүдтэймнайшье телефон-автомадууд олошорхо юм ха.

Заводоймнай хүтэлбэриин гадаадын оронуудтай экономическа харилсаануудые хүгжөөжэ байхада, мүнөө үе сагай хэлхээ холбоон ехэ аша туһатай байха гэжэ мэдээжэ ааб даа. Депутадта кандидаднай манай заводто Хитадай Арадай Республикын, Италиин Республикын промышленна предприятинуудтай сэхэ холбоо тогтоохо гэһэн түсэб программадаа орууланхай, юундэб гэхэдэ, эдэ болон бусадшье оронуудай предприятинуудтай харилсаа холбоомнай үргэдэжэ байна ха юм.

Хүн зондо түргэн саг соо медицинскэ туһаламжа үзүүлхэ, ниитын журам гурим сахин хамгаалха, гэмтэ ябадалнуудые һэргылхэ болон бусад асуудалнуудые шиидхэхэдэ хэлхээ холбоошодой үүргэ нүлөө дээшэлүүлхэ гэһэн хараа түсэбынь миин лэ һайн һайхан сэдьхэлэй хүсэл бэшэ, харин ажабайдалда бэелүүлэгдэхэ тодорхой болзортой түсэбүүд гэжэ һанахадаа, энэ хүниие, Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидат Батамүнхэ Ринчинович Очировые дэмжэхэ дуран хүрэнэ.

Нүхэр Б. Р. Очировай хэлэһэн үгэ хэһэн хэрэг хоёрынь хэзээдэшье алгасалдадаггүй гэжэ бидэ һайн мэдэдэг ушарһаа Батамүнхэ Ринчинович Очировай түлөө дуугаа үгэхыень бидэ бүхы һунгагшадые уряалнабди.

Депутадта кандидадай бүлэг этигэмжэтэ хүнүүд.

...САШАГҮЙ ...ШЭЛЭГШЭ

...нов республиканска больницын консультативна поликлиникэдэ хүдэлмэрилжэ эхилһэнһээ хойшо гансашье. Буряад орондоо бэшэ, мүн бүхы Росси соо «эрхыдээ эмтэй, долёобортоо домтой» хүн гэжэ мэдээжэ боложо захалаа юм.

Сэхэ сэсэн абари зантай, энэрхы сагаан сэдьхэлтэй энэ нүхэр ядаһан тулиһан хүнүүдтэ али болохоор туһалха зорилготой түрэһэн хүн гээшэ. Тиимэһээ эдэ бүхы хүн шанарыень мэдэхэ, үндэрөөр сэгнэхэ нютагайнь улад зоной республикынгаа засагай дээдын зургаанда тэрэниие дэбжүүлжэ байһаниинь гайхалгүй, ехэ зүб, дэмбэрэлтэйшье гээшэ.

Матвей Рабданович Чойбонов һүүлэй хоёр жэлэй туршада өөрынгөө онол аргаар аяар 9000 гаран хүнүүдые эмшэлжэ гаргаа. Тэрэнэй эмшэлхэ онол дүршэл хадаа ороной хэдэ хэдэн элитэ ехэ эрдэмтэдэй зүгһөө һайшаагдаа юм. Жэшээлхэдэ, СССР-эй Наукануудай академиин академик О. М. Белоцерковский М. Р. Чойбоновой аргаламжын онол шадабарие үндэрөөр сэгнэһэн байдаг. Гадна нүхэр М. Р. Чойбонов Венгриин Арадай Республикада ошожо мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн, Болгари, Монгол оронуудаар уряалаар ябажа үбшэнтэдые аргалһан байна.

Дэбжүүлһэн округойнгоо һунгагшадтай уулзажа ябаха үедөөшье Матвей Рабданович олоной гүйлтаар эмшэлэлгын гээ ажал ябуулгые үргэлжэлүүлһээр һэн. **Тиигэжэ тэрэ ажалайнгаа түлөөһэндэ ороһон мүнгэ зөөрие — 1000 түхэриг В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүүгэдэй совет жасын республиканска отделениин, үшөө 1000 түхэриг энэрхы сэдьхэлэй республиканска жасануудта сүм дамжуулһан байна.**

Хүдөөгэй ажалшадай элүүр энхые һэргылэн хамгаалха зорилготойгоор Матвей Рабданович тусхай пансионат барюулхаар шиидэнхэй юм. Арад зонойнгоо энхэ тэнюун ажабайдалай түлөө сусашагүйгөөр тэмсэгшэ, түрэлхиин бэлиг шадабаритай нүхэрэйнгөө Буряад оронойнгоо засагай дээдын зургаанда олоной дуугаар дэбжүүлэгдэхэ байһандань үнэн зүрхэнһөө этигэнэбди!

Б. ЖАНЧИПОВ,
СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн.

Хурамхаанай райпотребсоюзай эдеэ хоолой 36-дахи магазинда Эльвира Даранова наймаалагшаар хүдэлдэг юм. Энэ магазинай үүдэ татан ороходо, тэндэнь хододоо эмхи гуримтай, сэбэр байдаг. Бархан тосхоной хүн зониие хэрэгтэй зүйлнүүдээр һайнаар хангаха хэрэгтэ залуу наймаалагша оролдожо байдаг. Хараалһан түсэбөө үлүүлэн дүүргэдэг байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Э. Даранова ажал дээрээ.
В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Үнэр баян үндэһэн хэлэн

6. САРТУУЛНУУДАЙ НЮТАГ ХЭЛЭН ТУХАЙ

(Үргэлжэл. Эхининь январиин 25, 28, 30-най, февралиин 14-нэй, мартын 6-най номернуудта).

МАНАЙ республикын сартуулнууд мүнөө гол түлэб Зэдын аймагта һууна. Тэдэнэр 1600-гаад оной үеэр Монгол ороной Цэцэн хаанай аймагһаа наашаа гаража ерэһэн түүхэтэй. Тус аймагай Доодо Бургалтай нютагай үбгэжөөл Содном Айсуев иимэ домог дурдаа һэн: «Сартуулы урдаасаа ерээ гэдэг емэл дээ. Цэцэн хааны сартуул гэджи нэрты ем дээ манай эндэхи сартуул. Дзаримана Халха Монголын дзүүн урдаас, Цэцэн хааны аймагаас ерээ ем гэдэг, дзаримана Халха Монголын баруун тайгаас (литературнаар: баруун тээһээ.— **Ц. Б.**), баруун аймагаас ерээ гэдэг. Ар Хангай, Үвөр Хангай тэндээс ерсэн гэджи... 1630 ондо сартуул ястан ерсэн гэджи хуучаны ном дээр байгаа сан... Манай сартуул (урдаас ерсээр) арваад үе болоо ем гэдэг ем дээ. Монголоос, Цэцэн хааны аймагаас Гулигөө монгол гэджи гарчэрсэн (лит. гаража ерэһэн) ем гэдэг. Тэрны хүвүүн Олдо гэджи байгаа. Олдын хүвүүн Орцо гэджи байгаа. Орцын хүвүүн Өөвэ гэджи байгаа. Өөвын Онгорой, Онгоройн Бадзар, Бадзары . Дорджо, Дорджын бии Содном гээчэб дээ. Содномы Дондог — ехэ хүвүүн (1929 оны), Дондогы Серёожо (1957 оны)».

Иигэжэ Содном Айсуев өөрынгөө уг удхые 10 үе хүрэтэр тоолоо. Энэнь сартуулнуудай Монгол оронһоо Байгалай үмэнэ нүүжэ ерэһэн сагтай гол түлэб тудана.

Зэдын аймагта сартуулнуудһаа гадна, мүн хатигад, хачанууд, хэрдэг, хорчид, тайшанар, урянхан, хаа яа цонгоол гэхэ мэтын уг гарбалтан һуудаг гэжэ эндэхи нютагай зон хөөрэнэ.

Сартуулнуудай нютаг хэлэниинь хаяа хадхажа һуудаг цонгоолнуудай хэлэнтэй ехэ дүтэ юм.

Абяануудай талаар абажа хараябди. Хэрбээ литературна хэлэндэ һ абяан үгүүлэгдэдэг һаа, цонгоол, сартуулнууд с абяатайгаар хөөрэлдэдэг. Жэшээнь, литературнаар һам, һүхэ, уһан, үһэн гэхэдэ цонгоол, сартуулаар сам, сүхэ, усо (осо), үсө гэнэ. Литературна хэлэнэй с, ш, з, ж абяануудай орондо дурсагдаһан нютаг хэлэнүүдтэ ц, ч, дз, дж абяанууд үгүүлэгдэнэ. Жэшээлбэл, литературна хэлэндэ сасаг, хуса, шарга, шоно, ошохо, зан, зула, база, хэзээ, жалга, хожом гэхэдэ, цонгоол, сартуулнууд цацаг, хуца, чарга, чоно, очихо, дзан, дзула, бадза, хэдзээ, джалга, ходжом гээд хөөрэлдэнэ.

Мүн тэрэшэлэн цонгоол, сартуулнуудай хэлэдэг олохон үгэнүүдынь ехэ адлирхуу юм. Жэшээлбэл, цонгоол, сартуулаар гурил, литературнаар талхан; цонгоол, сартуул нютаг хэлэнүүдтэ талха, литературнаар хилээмэн; цонгоол сартуулаар нүхөөс, литературна хэлээр халааһан гэхэ мэтэ.

Гэхэтэй хамта, цонгоол, сартуул нютаг хэлэнүүдэй хоорондо бага сага илгаа бии. Аялганай талаар абабал, сартуулнуудай хэлэндэ зөөлэн ль хашалган цонгоолнуудайһаа олон дахин ушарна. Жэшээнь, сартуулнуудай дэльхы, түльгэ, сүүль, дэлин, бэльсэхэ (түлөө бэльсэхэ) гэхэдэ, цонгоолнууд дэлхы, түлгэ, сүүл, дэлэн, бэлэсхэ (түлөө бэлэсхэ) гэнэ. Литературнаар: дэлхэй, түлгэ, һүүл, дэлэн, бэлдэхэ (түлөө бэлдэхэ), Сартуулнуудай һуудаг зарим нютагуудта (жэшээлбэл, Нюго гэжэ нютагта) «хонин», «морин» гэһэн үгэнүүд хамтын падеждэ «хоньтёой», «морьтёой» гээд, хоришуулай хэлэнтэй адлирхуугаар үгүүлэгдэнэ. Харин тиихэдэ цонгоолнуудай нютаг хэлэндэ дурсагдаһан үгэнүүд хатуу «Т» хашалган абяатайгаар хэлэгдэнэ («хоньтой», «морьтой» гээд).

Үгэнүүдэй талаар цонгоолнуудай болон сартуулнуудай нютаг хэлэнүүд ехэшэг илгаатай. Ородоор «чайник» гээшые Зэдын аймагай сартуулнууд гүцэ, Хяагтын аймагай цонгоолнууд дзаваяа гэнэ. Литературнаар «туулмаг» гээшые сартуулнууд дзулвадха, цонгоолнууд агсаа гэнэ. Литературнаар «инсагаалха» гээшые цонгоолнууд гол түлэб инцагааха, сартуулнууд унгосхо гэнэ. «Инцагааха гэкгүй, мори унгосчайна гэхэ»,—гээд Дэрэстэй, Доодо Үчөөтэй нютагаархин хөөрэнэ. Эгэшээ Хяагтын аймагта ахай, эгэчхэй (Ноёхондо баавай) гэдэг, Зэдын аймагта аджаа, джүүджээ, увашхай гэхэ мэтээр нэрлэдэг. Иимэ баримтанууд үсөөн бэшэ бии.

Сартуулнуудай хөөрэлдэдэг нютаг хэлэн дээрэ бэшэжэ абаһан зарим жэшээнүүдые доро толилнобди.

«Үчөөтэйд таванагууд, урянхай, сартуул бии. Тыигэджэл ойлгоноб, Доодо Үчөөтэйн, Дорджо Бандзааравы нётогыл олод гээч хабди даа. Үнихөнүйл емааддеэ. Мэнии арваадтайд Дзантуу гэдж үвгөн байгаа. Үнөө ная гарсан байхэ саан бэддеэ (**литературнаар: байха һэн аа бээз даа.—Ц. Б.**). Оройхын болтор байгаал даа тэрэ Бүүвээч. Колхоос ем болтор. Колхоос болсон хойно морьлоо сон ха даа. Дзантуу (гээч) Дорджо Бандзааравы ачана болхо гэлцэджайгаа. Мэнии түрхом талаас. Дзантуу хуряахамнай гэлцэджайдаг сан. Сулагүй, мүшөккөд бии ем гэлцэдэг ем—саднар емнээсэнэ гарсан. Лайдаапав Дашдордж гэджи олдолой гэлцээ сэн. Дашдордж гээчэн (э) табин тавотүй гүү, дүрвөтүй гүү.. Би колхоосдоо ябсан хүм дөө. Мал дээрэл яваab».

(Доодо Үчөөтэй нютагта 1898 ондо түрэһэн Дашацырен ГОМБОЖАПОВ гэжэ урянхан угай үбгэжөөлһөө 1961 ондо бэшэжэ абаа һэм).

«Анкан цагтал урдаас бууджэрсэн олод Аанчан Ваанчан хоёр байгаа. Читын амаар, Хяагтын амаар гарчирсэн. Монгол болбол харшалаа ем... Эндэ олон ястон емаа бэддеэ. Эндэ сартуул олон. Урянхан, сальджууд, атаган, цонгоол бии (хаа яахан улод доо). Биил сартуулыхиб. Мансаран үвүгөөл мэдхэл дээ, ясол мэдхэдээ сайн. Гунгаа сайн мэдхэ байха. Тыим амар дзүгаалдж үккүй. Дэльхын ном бии дээ Гонсорон үзүгэндө. Үккөөсөө нааш үхүч үгы дээ. Гунгаа умашха, амаргүй. Булайл ем мэдхэл емэл дээ, юу хэлээ гээчэ! Галдадж барьдж дуусаа бэшэ емүү? Дзалаа емва бэддеэ.. Салаа даа (**хуушанай номууд тухай хөөрэнэ.—Ц. Б.**).. Биитнай дала гарчайнаб. Мэнии бэе гэмгы дээ, үнөөч болтор... Үвөс ногоо сайн гараа ем дээ. Үнөө джил Үчөөтэй малы коормоор ядаракгүй дээ. Түрихэ ухаан дээр номы ухаан нэмээ бол ехэ сайн. Сурохонь суроод, олон хүны хэлэн дээр ойлгуулха ёстой. Олон хүнд ойлгуулсан хүн гээч сайн байха ем дээ» (Дээдэ Үчөөтэй нютагай үбгэжөөлһөө 1961 ондо бэшэжэ абаһан байнаб).

«Модон дарха хингээ болджи байдагаб даа. Гучан таван ондо комбайны күүрсэнд Сэлэнгын мэтээс дээр дзургаан сар сурсон олдобди. Тээр хаванда сургууль бараг байгаа. Мэргэджил багтайч (литературнаар: мэргэжэлээр муу) амьтад байха даа. Тэрэ үеы мүнөөны үетэй джишээлээ ем бол ондоо. Колхоозды тэргүүлэгчэ тоодоггүй байгаа. Үнөө болджайсан энэ цагы бодоо ем болбол, механизирвеннэ болоо. Машиинаар дзөөнө. Дайны үеы бодоо ем бол, үнөө амитан ондоо болоо. Эрдэм ехэтэй болоо, онисон машиинанууды аджиллуулджи чаддаг болоо.

(1903 ондо түрэһэн Ч. Ж. ЦЫДЫПОВҺЭЭ Доодо-Бургалтай нютагта 1961 оной үбэл бэшэжэ абаа һэм).

«Чингэс хаан энээгээр ябхадаа, эндэ Цагаатайд ерхэдэнэ, үүр цайгаа ем. Гэгээтэйд ябхадана, гэгээрч эхилээ ем. Мэнии аво, эджы чусо эдьдэгүй ем сэн. Сартуул хүн гээч чусо эдиккүй, улаан дээрдэ мори уноккүй, улаан эмээл тохоккүй. Ондоо ясооро ялгардаг. Авоороо болходоо... Манайч эндэ хүгшөсүй тахидаг уула—Баян Улаан. Бүрин хаан гээчэд эхэнэр хүн гарха ёсогүй... Нүгэлтүй хүн (гэджи). Аварал буултана. Ай, бурхан арьяа бал».

(Цагаатай нютагта 1901 ондо түрэһэн сартуул угай Д. Б. ЦЫБИКЖАПОВА хүгшэнһөө 1961 ондо бэшэгдэжэ абтаа).

САРТУУЛНУУДАЙ ОНЬҺОН (СЭСЭН) ҮГЭНҮҮД

1. Дүтүй харджа,
Дүрвө хонохо.
2. Усо үдзээгүй болоод,
Гүтлоо бүү тайл.
3. Өөрынгөө толгойд байсан буга харакгүй болоод,
Хүны толгойд байсан бөөс бүү хара.
(Доодо Бургалтай нютагта бэшэгдэбэ).
1. Эбтэй шаадзагай
Элээ бариха.
2. Ехэ нохойн хуцхад,
Бага нохой хуцха.
3. Аяганы харюу үдүртөө,
Агтын харюу джилдээ.
(Дээдэ Үчөөтэйдэ бэшэгдээ).
1. Нохойноор хүрүлдүсүн хүн хормойгүй,
Ноёсоор хүрүлдүсүн хүн толгойгүй.
2. Ямаа хулуусан хүнии тархинда гал.
(Цагаатай гэжэ нютагта бэшэгдээ һэн).

Цырендаша БУДАЕВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор.

(Үргэлжэлынь хожом гараха).

Хуушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүдэ

гаши йабумой. Тан-дур нигэн суругчи ирэбэй. Та энэ эдүр-үн сонин унгшибай уу. Энэ эдүр-үн сонин-дур йагу байимой. Энэ эдүр-үн сонин-дур сайин сонин байимой. Суругчи хамига йабубай. Суругчи гадага гарбай. Та үчүгдүр йагу кибэй. Би үчүүгдүр кичийэл бэлэдхэбэй. Чи йагу кимой. Би монггол ном унгшимой. Та маргаши йагу кимой. Би маргаши сургагули-дур йабумой. Та кэжийэ ирэбэй. Би үчүгдүр ирэбэй. Чи сургагули-дур кэжийэ йабумой. Би сургагули-дур маргаши йабумой. Та энэ эдүр ном-ун сангдур очимой уу. Очимой. Маргаши кэн ирэмой. Маргаши кэн йабумой. Тэрэ нүкүр сайин унгшимой. Би сайин бичибэй. Багши надур ном үггүбэй. Йагу үггүбэй. Ном үггүбэй. Би нүкүр-түр цагасу үггүмой. Чи надур үзүг үг. Энэ нүкүр хамига гарамой. Энэ нүкүр гадага гарумой. Мачу нүкүр орон гарун байимой.

Хуушан хэлэнэй хэшээлнүүдые шэнэ үзэгөөр дамжуулхадаа, буряад зоной уншахада таарамжатай болгон үгтэнэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Жэшээнь, мүнөөнэй бэшэгэй болон аман буряад юрэнхы хэлэндэ түргэн «ө» аялган хэлэгдэдэггүй байһан дээрэһээнь, тэрээниие «ү» үзэгөөр дамжуулнабди: «өчөгдөр» гэжэ монголшууд хэлэхэ болон бэшэхэ байгаа һаань, буряадууд «үсэгэлдэр» гээд хэлэдэг дээрэһээнь «үчүгдүр» гэжэ үгтэнэ г. м.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС · АПН

МНРП-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

УЛААН-БААТАР. МНРП-гэй ЦК-гай ээлжээтэ пленум эндэ боложо байна. МНР-тэхи политическэ байдалай гол шухала асуудалнуудаар залан сэхэ, үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөөнүүд болоно. Национальна нэгэдэлэй үндэһэ һуури дээрэ обществын тогтууритай — хүгжэлтэ хангахые үгэ хэлэгшэд уряалба. МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдэй, ЦК-гай секретарьнарые тушаалһаань буулгаха тухай шиидхэбэрние дэмжэхэдээ, тэдэнэр партиие шэнэдхэхын түлөө, тэрэнэй нэрэ хүндые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэнэ. Тусхайлбал, үзэл суртаалай хүдэлмэриин талаар, илангаяа интернациональна хүмүүжүүлгын талаар МНРП-гэй ажал ябуулгада ехэ дутуу дунданууд ушарна гэжэ шүүмжэлэл хэгдэбэ. Монголой демократическа холбооной ба ёһо буса хүдэлөөнүүдэй ажал ябуулгын түхэл шэнжэнүүдые, тэрэ тоодо зүбшөөгдөөгүй митингнүүдые, жагсаалнуудые; үлэсхэлэн хооһоор байлгые зарим үгэ хэлэгшэд эрид буруушааһан байгаа.

Үшөө нэгэ партиие — Монголой национальна дэбжэлтын партиие (МПНП) орон дотор байгуулха тухай эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ соносхогдобо. Дэлхэйн хүгжэлтэ дэбжэлтын түйлалтануудые хэрэглэлгын үндэһөөр Монгол орондо экономическа хубилалтануудые бэелүүлхын түлөө МПНП-гэй гэшүүд тэмсэнэ гэжэ тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ — МНРП-гэй ЦК-гай дэргэдэхи Д. Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ Дээдэ партийна һургуулиин багша Д. Ганболд хэлэнэ.

Партида хабаатай байһанаа тодорхойлоогүй ажалшадые Монголой обществые демократиин үндэһөөр хубилтан шэнэдхэлгэнүүдтэ али болохоор хабаадуулха уялгатай Монголой партийнабэшэ холбооe байгуулха тухай пресс-конференци дээрэ журналистнуудта мэдээсэгдээ.

ШУХАЛА ДОКУМЕНТНҮҮДТЭ ГАР ТАБИГДАБА

СОФИ. Обществые саашадань шэнэдхэлгын үндэһэ һуури табиһан шухала документнүүдые Болгариин политическэ ба ниитын гол хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд баталан абаха байна. Национальна «түхэреэн столой» заседани дээрэ тэдээндэ гар табигдаа.

Сүлөөтэ демократическа һунгалта үнгэргэһэнэй, парламентын демократиин олониитэдэ мэдээжэ хэм хэмжээнүүдтэй тааралдуулан, засаг захиргаание хубаарилха талаар политическэ үзэл бодол болон хэлбэрилнүүдые сүлөөтэйгөөр элирхэйлэн мэдүүлһэнэй, олон партинуудые байгуулһанай ашаар хүнэй хуули ёһото ба политическэ эрхэнүүдые лаб хангаха, хүнэй эрхэтэн ёһоной, экономическа ба социальна эрхэнүүдые хамгаалха, арадай бэеэ дааһан байдалые хангаха гол зорилгонуудтай политическэ байгуулалта зохёохо тухай хэлсээндэ гар табигдаа.

Хүдэлмэриингөө газарта политическэ ажал ябуулгые хорихоор гүрэнэй зургаануудай ба эмхи зургаануудай, армиин, хуули ёһо хамгаалдаг зургаануудай, ажахын эмхинүүдэй ба ниитын олониитэдэ мэдээсэлнүүдые тараадаг хэрэгсэлнүүдэй ажал ябуулгада партинуудай, бусад ниитын нэгэдэлнүүдэй хамааралсалгые хорихоор хараалдаг политическэ партинууд тухай хуулиин проект зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

КОНФЕРЕНЦИДЭ БЭЛЭДХЭЛ

БОНН. Европодо экономическа харилсаанай талаар конференцидэ бэлэдхэл эндэ дүүрэбэ. Энэ хадаа «Зүүн болон баруун оронуудай хоорондо болоһон экономическа эгээл ехэ уулзалга болоно» гэжэ ФРГ-гэй экономикын министр Хельмут Хаусман хэлээ.

Энэ уулзалга мартын 19-һөө апрелиин 11 хүрэтэр ФРГ-гэй ниислэл хотодо үнгэргэгдэхэ. Хельсинкидэхи Түгэсхэлэй актда гар табиһан 35 гүрэнэй правительство болон худалдаа наймаанай бүлэгүүдэй 600 шахуу түлөөлэгшэд хабаадаха.

«Нэн түрүүн худалдаа наймаанай ба промышленна хамжаанай эрхэ байдалые һайжаруулһанай ашаар, мүн шэнэ арга боломжонуудые, экономическа харилсаанай түхэл шэнжэнүүдые харуулһанай ашаар ниитэ Европын зүблөөндэ хабаадаһан оронуудай хоорондохи экономическа харилсаае хүгжөөлгэдэ шэнэ түлхисэ үгэхын тула оролдолго гаргаха гээшэ конференциин гол зорилго болоно, гэжэ Экономикын министерствын Бонндо тараагдаһан документ соо тэмдэглэгдэнэ. Европодо олон талын экономическа харилсаанай гол хэмжээнүүдые зохёохо түрүүшын һэдэлгэ тэрээн дээрэ гаргагдаа.

НДПА-гай ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ХАНДАЛГА

КАБУЛ. «Национальна эблэрэлгын политика Афганистанай обществодо һайн үрэ дүнгүүдые үгэбэ. Гэбэшье тэрээндэ дайсад бии. НДПА дотор урбалтын ябуулгануудые үүдхэһэн Танай болон тэрэнэй тала баригшадай үгэсөөн энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ»,— гэжэ эхин эмхинүүдтэ, партиин юрын гэшүүдтэ НДПА-гай ЦК-гай Политбюрогой хандаһан хандалга соо хэлэгдэнэ. Бахтар агентство тэрээниие тарааһан байгаа. Мүнөө үедэ партийна хүтэлбэри политическэ талаараа һэримжэтэй байха, партиин нэгэдэлэй эб эе таһалха талаар шэглүүлэгдэһэн ажал ябуултатай тэмсэхэ, Танай болон тэрэнэй тала баригшад урдань бии байһан ямар нэгэн можо бүлэглэлдэ ямаршье хабаагүй байна. Тэдэ НДПА-да нүлөөтэй байһан ээзрхэг түримхэйшүүл болоно гэжэ арадта ойлгуулха шухала.

Имагтал национальна эблэрэлгын политика, орон дотор, мүн хилын саана оппозициин, Афганистанай элитэ мэдээжэ политическэ ажал ябуулагшадай, НДПА-гай, тэрэнэй политическэ союзнигуудай хоорондо үгэсэ һийлголсолгые түйлаад байбал, олон жэлэй дайн сарагдаха аргатай байна гэжэ хандалга соо тэмдэглэгдэнэ.

Соёлой hонин

хэлэ бэшэгэй hэргэжэ байhандань ямаршье яhанай хүн зон баяртай байдаг

Сагаан hарын hайндэр, манай Северобайкальск хотын «Байгал» гэжэ Соёлой ордон соо эмхидхэгдэбэ. Энэ hайндэртэ ерэhэн зон бултадаа хүхеэ, дуу дуулаа, ёохор хатар гүйсэдхэhэн, шог ёгтой, хүхюутэй наадануудые наадаhан,

«САГААЛГАН» СЕВЕРОБАЙКАЛЬСКДА

Арад зоной хэр үгhөө сахижа, тэмдэглэжэ ябадаг hайндэрнүүдые, шажан мүргэлэй ба мухар hүзэгшэдэй hайндэрнүүд гээд, манай гүрэндэ хоридог ябадалнууд хаа хаанагүй үзэгдэдэг байгаа. Тиибэ яабашье hаань, арад зон аргаа олоод лэ өөрынхеэрээл тэмдэглэдэг байгаа гээшэ. Ород арад ба христиан шажантай арадууд «Рождество», «Пасха», «Масляница», «Түрэлхидэй үдэр» гэхэ мэтын hайндэрнүүдые тэмдэглэдэг ха юм.

Бүхы зүүн зүгэй арадууд, тэрэ тоодо монгол, буряадууд, хабарай hарын гарахада Шэнэ жэлые тэмдэглэдэг гээшэ.

Энэ жэлдэ Сагаалганиие Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Арадай hайндэр болгоо hэн. Урданай ёho заншалай, үреэл, юрөөлнүүдые, хэлсэhэн байха юм.

Энэ hайндэрэй сценариин автор ба хүтэлбэрилэгшэнь Дарима Дугарова, режиссёрынь Цыпилма Базаржапова гэгшэд ехэ хүдэлмэри ябуулжа, олоной магтаалда хүртөө.

О. СЕЛИВАНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряад барилдаан.

П. ДИКТОВЭЙ фото.

ХАДУУЖА АБАМААР, ҺУРГААЛ БОЛОМООР

Яруунын районой Шэрэнги hууринай соёлой байшан соо Сагаалганай найр наадан болоhон байна. Гадна «Сагаан hарын дангина» гэhэн конкурс үнгэргэгдэжэ, олоной hонирхол татаа hэн. Энэ конкурсдо илажа гараhан дангина Тулдуунай совхозые районой харалгада түлөөлхэ ёhотой байгаа. Буряад хубсаhа үмдэhэн басагад, бэреэд түрэл арадайнгаа ёho заншалнуудые хэр зэргэ мэдэхэ байhанаа харуулжа, дуунуудые дуулажа, хатаржа хоорондоо мүрысөө hэн.

Тулдуунай дунда hургуулиин багша Намжилма Батожаргаловна Цырендылыкова үмдэhэн хубсаhан, гоёлто зүүдхэлнүүд тухайгаа хөөрэжэ, тэдэнэйнгээ бүхы зүйлнүүдые тайлбарилжа үгөө. Мүн тиихэдэ уян нугархайгаар хатаржа, сэдьхэл уяруулма hайханаар дуулажа, бултанай дура буляажа шадаа. Тиигэжэ нютагайнгаа «Сагаан hарын дангина» болоhон байна. Удаадахи hууринуудта Сэсэг Сандакова, Сэсэгма Моисеева гэгшэд гараа hэн.

Удаань буряад арадай наадануудаар мүрысөөнүүд эмхидхэгдээ hэн. hээр шаалганда — Жаргал Дамбиев, бүхэ барилдаан ба гиир үргэлгэдэ — Баяр Шагдаров гэгшэд эрхимлээ. Мүн тиихэдэ түрүүшынхиеэ гарай хүсэ туршалгаар (армрестлинг) тэмсэл боложо, бүгэдые hонирхуулаа. Энэ мүрысөөндэ эхэнэрнүүдэй хабаадалсаhан тухайнь дурдалтай. hаалишанай хүнгэн бэшэ ажал хэжэ байhан эхэнэрнүүд гартаа шүрбэhэтэйл байба. Шэрэнгиин hүнэй фермын hаалишан Янжима Хабаева илажа гараа. Дулма Жамбалдоржиева удаадахи hуури эзэлhэн байна. Эрэшүүл соохоо совхозой зоотехник Бадма Гомбоев бултанай гар даража, бар хүсэтэй байhанаа харуулаа hэн.

Энэл hайндэртэ ёохор наадан «хушуураа», урданай дуунууд дуулагдаа. Сагаан эдеэн дэлгээгдэжэ, суглараhан зон булта амсажа үзэhэн байна. Иигэжэ hайн hайханаар Сагаалганай найр наадан үнгэргэгдэхэдэнь, залуу үетэнэй хадуужа абамаар, hургаал болгомоор юумэн олон байгаа бшуу.

Ц. БАДМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Хүндэтэ түрэл Буряадаймнай газетын редакци!

Таанадта Дээдэ-Саянтын санаторно hургуулиин 8-дахи «Б» классай hурагшад бэшэжэ байна. Энэ класс соо бултадаа эндэ түрүүшынхиеэ hуража байнабди. Гурбан хүн нэгэдэхи классhаа буряад хэлэеэ үзэhэн, бэшэ үхибүүд нэгэдэхи жэлээ үзэжэ байна.

ҺАЙНААР ҮНГЭРГӨӨБДИ

Сагаалганай hайндэр ехэ hайнаар үнгэрөө, тиигээд танда бэшэхэ гэжэ шиидээбди. «Буряад үнэн» газетэдэ энэ статья гаргыт даа. Холо байhан аба, эжымнай уншаха ха юм. Бидэ баhа уншахабди. Кабинедтэмнай «Буряад үнэн» газетэ бии.

Февралиин 26-да манай hургуулида Сагаалганай hайндэр үнгэрөө hэн. Энэ найрта бидэ эртээнhээ бэлдэжэ эхилээ hэмди. hурагшад буряад хэлэн дээрэ шүлэгүүдые сээжэлдээ. Бүхы классууд дангинануудые бэлдэхэ даабаритай байгаа.

Найрнай үдэшын зургаан сагта эхилээ hэн. hурагшад hайндэр тухай олон гоё планшедүүдые гаргаа. Найрта манай hурагшад Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран, үнинэй багша Бальжин Гончикович Мункуевые уриhан юм. Бальжин Гончикович бидэндээ Сагаалган тухай hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө. Саашань буряад хэлэнэй багша Евдокия Жамсаевна үгэ хэлээ hэн.

hурагшад гоё концерт харуулаа. Тэрээнhээ гадна сагаан hарын дангинанарай конкурс болоо. Тэдэнэр дуу, шүлэг, хатар, буряад арадай үреэл ба ёho заншалнуудые мэдэхэ ёhотой байгаа. Тэдэнэр даабаринуудаа булта дүүргээ. Буряад арадай ёохор 5, 6, 9-дэхи классуудай hурагшад хатараа.

hүүлээрнь бидэ багшанартаа, hургуулиингаа ажалшадта, хүмүүжүүлэгшэдтээ ба айлшадтаа өөhэдынгөө хэhэн монгол «Литэ» бэлэглээбди.

hүүлдэнь столово соомнай ёhотой буряад эдеэн стол дээрэ байгаа. Бидэнэр, бүхы районуудhаа сугларhан үхибүүд, Сагаан hараа гэртээ шэнгеэр угтаабди.

Сагаан hарын hайндэр манай hургуулида түрүүшынхиеэ болоо.

Манай hургуулиин директорые, завучые, багшанарые, хүмүүжүүлэгшэнэрые, эдеэ хоол маанадта бэлдэжэ байhан хүнүүдые бултыень Сагаалганаар халуунаар амаршалаабди. Үшөө тиихэдэ холо байhан аба, эжынэрээ амаршалха аргатай байhандаа баяртайбди.

8-дахи «Б» классай hурагшад.

АМЖАЛТАНУУД ТУЙЛАГДАХА

Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводой хүдэлмэришэд өөhэдынгөө Соёлой ба техникын ордондо дуратайгаар ябадаг юм. Тиихэдэ hурагшад, студентнэр олоороо ерэдэг байна. Юуб гэхэдэ, эндэ олон янзын кружогууд хүдэлнэ. Тиимэhээ хүн бүхэн өөрынгөө дуратай шэглэлээр, hонирхолтойгоор сүлөө сагаа үнгэргэхэ аргатай юм. Нэгэтэшье hаань, уран дарха хэжэ, өөрынгөө гараар юумэ бүтээhэн хүн зохёохы хүдэлмэриин абьяасада абтадаг гээшэ ааб даа.

Жэшээнь, моделистнүүд хэдэн ондоо кружогуудта хубааранхай. Уhанай онгосонуудай модельнүүдые бүтээдэг кружогой гэшүүд республикынгаа болон бүхэсоюзна мүрысөөнүүдтэ нэгэнтэ бэшэ хабаадалсажа, шангай hууринуудые эзэлhэн юм. Харин түмэр харгын транспортын модель бүтээдэг кружогойхид ехэ-ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадажа үрдеэшьегүй hаа, hонирхолтойгоор хүдэлмэреэ ябуулжа байнхай. Тиимэhээ тэдэнэр амжалтануудые туйлахал байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Түмэр замай транспортын модель бүтээдэг кружогой хэшээл В. Хлуднев үнгэргэнэ.

П. БУРМАКИНАЙ фототекст.

Спорт — Спорт — Спорт

ДАХИНАА ХАБААДАБА

Мульhэн дээрэ мотоциклаар урилдалгаар дэлхэйн чемпион болоhон нютагаймнай хүбүүн Николай Нищенко дахинаа амжалта туйлаба. Алма-Ата хотоhоо холо бэшэхэнэ үндэр хададахи Медеогой елүүр дээрэ дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэhэн зүрхэтэйшүүлэй энэ урилдаан февралиин 24—25-най үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэхэнь гэжэ мэдээсээ hэмди.

Командаараа дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө болоhон урилдаанда манай ороной хурдан солбон, зүрхэтэй эрхим гэгдэhэн спортсменүүд Николай Нищенко, Красноярскын Юрий Иванов, Уссурийскын Сергей Казаков болон бусадhаа гадна Швециин, Финляндиин, Чехословакиин, ФРГ-гэй чемпионууд хабаадалсахаяа ерэhэн байха юм.

— Хоёр үдэрэй туршада үргэлжэлhэн урилдаа телевизорээр хаража hууходаа гү, али радио шагнажа, түбэй газетэнүүдые уншахадаа, энгэртээ «СССР» гэhэн үзэгүүдтэй, улаан комбинезон үмдэhэн хүбүүдэйнгээ түрүүлэн ерэхые хаража, бидэнэр, Николай Нищенкын түрэлхид болон танил нүхэдынь урма баяраа халяаhан байхабди,— гэжэ дэлхэйн чемпионой дүү хүбүүн, Улаан-Үдын автопредприятида жолоошоноор хүдэлдэг Владимир Нищенко бидэнэртэй хөөрэлдэхэдөө, омогорхоо hэн.

Зүб даа, зүб. Манай ороной нэрэ солые мульhэн елүүр дээрэ хоёрдохи жэлээ хамгаалалсажа, зүрхэтэй, бэрхэ гэгдэн нэрлүүлжэ, чемпион болоhон Николай Нищенко түрүүтэй СССР-эй суглуулагдамал команда түрүүшын үдэрhөө алишье ороной спортсменүүдые урдаа оруулангүй эрхимлэжэ гараба ха юм. Тиин айлшаар ерэhэн Швециин, ФРГ-гэй, Чехословакиин командануудай гэшүүд удаадахи hууринуудые эзэлхын түлөө дундаа мүрысэхэ баатай болоо ха юм. Тиигээшье hаа, айлшадай дунда хурдан, солбон, зүрхэтэй спортсменүүд олон байба. Тэдэнэй нэгэн Швециин Свен-Эрик Бьерклунд, ФРГ-гэй Харальд Бауманн хоёр манай ороной спортсменүүдтэй шадал зэргэрээ тулалдахаяа эрмэлзэhэн, оролдоhыень тэмдэглэхэдэ болоно. Юуб гэхэдэ, урилдаанай hүүлшын үдэр Свенк-Эрик Медеогой елүүр дээрэ 400 метрэй зайе дүрбэн үдаа тойроходоо, 62 секунда харуулжа, нимэ хурдаар мотоцикл жолоодожо шадаха байhанаа харуулаа бшуу. Мүн ФРГ-гэй Харальд Бауманн дүрбэ дахин түрүүлжэ ерээ. Харин СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд урилдаанай хоёрдохи үдэр айлшадайнгаа хэр зэргэ мүрысэхэ шадалтай байhые хаража, шэнжэлжэ үзөө ха юм. Яахадааб гэхэдэ, эдэнэр түрүүшын үдэрэй дүнгөөр командаараа түрүүлhэн зандаа байгаа бшуу.

Хоёр үдэрэй туршада болоhон урилдаанай дүн гаргахада СССР-эй суглуулагдамал команда 86 очко абажа, дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байба. Удаадахи hууринуудта тус тустаа 52-50-46,5 очко абаhан Швециин, ФРГ-гэй, Чехословакиин, Финляндиин команданууд hубарилдаха баатай болоо.

— Манай ороной суглуулагдамал командын гэшүүд техникээ hайнаар бэлдэhэнэй ашаар илалта туйлаба гээшэ. Бидэнэр Чехословакиин «Ява» заводтой hайн хани барисаатай болонхойбди. Тэдэнэй уран гараар бүтээhэн «Ява» мотоциклаар энэ урилдаанда гараhан байгаабди. Тиихэдэ спортсменүүд Николай Нищенко, Сергей Казаков, Юрий Иванов гэгшэд шадамар бэрхээр, зүрхэтэйгөөр мүрысэжэ, командаяа түрүү hуурида гаргалсаба,— гэжэ командын тренер Владимир Чекушев омогорхохол ёhоороо омогорхоно.

hүүлээрнь Швециин Гетеборг хотын мэдээжэ стадион дээрэ өөр хоорондоо дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө зүрхэтэйшүүлэй урилдаан мартын 10—11-нэй үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэhэн байна.

— Бидэнэй эхэ, эсэгэ хоёрнай дулии юм. Тиимэhээ Колиингоо елүүр дээгүүр урилдажа ябахые телевизорээр хаража hууходаа, илалтаарнь баясан, үнэн зүрхэнhөө энэрхы сэдьхэлэй баяр омогорхолоор халин hуудаг юм,— гэжэ Владимир Нищенко хөөрэнэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

БАРИЛДААНАЙ ХИБЭС ДЭЭРЭ

Суута совет барилдаашан, Олимпиин наадануудай гурба дахин чемпион Александр Медведиин шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдалгын барилдаагаар уласхоорондын заншалта мүрысөөн 21-дэхеэ Минск хотодо үнгэргэгдэбэ. Болгариин, Хитадай, Польшын, США-гай, Турциин, Урда Корейн, Японой болон СССР-эй 150 гаран мэдээжэ барилдаашад хабаадаhан байгаа. Нютагаймнай хүбүүд СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ мүрысөөндэ хабаадаба. Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, профсоюзуудай спортын бүлгэмэй тренерээр хүдэлжэ байhан уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбалов 52 килограммай шэгнүүртэ бронзо медаляар шагнагдаа. «Динамо» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, спортын мастер Андрей Матюнов эгээл хүнгэн шэгнүүртэн соохоо табадахи hуурида гараба.

• • •

Болгариин суута барилдаашан Дан Коловой дурасхаалда зорюулагдаhан уласхоорондын ехэ мүрысөөн hаяхан Софи хотодо дүүрэбэ. «Динамо» бүлгэмэй спортын мастер Доржо Халтанов энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, эгээл хүнгэн шэгнүүртэ гурбадахи hуури эзэлhэн байгаа.

• • •

Барилдаанай уласхоорондын федерациин (ФИЛА) эмхидхэhэн Гран-при гэжэ шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдалгын барилдаагаар уласхоорондын ехэ мүрысөөндэ хабаадахаяа дэлхэйн чемпион, СССР-эй спортын габьяата мастер Борис Будаев Будапешт ошохоёо мордобо.

• • •

Нютагаймнай хүбүүд С. Замбалов, Д. Халтанов гэгшэд СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Москва шадархи Подольск хотодо hорилго бэлэд-

МАЛША ЗОНОЙ ҺАЙНДЭР

Сагаан түмэр морин жэлэй үлзытэ hайндэрые агынхид урдынхидаа орходоо үргэн олоной хабаадалгатайгаар, омог дорюунаар, толгойгоо үргэнгеэр тэмдэглэбэ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Ушарынь, зүблэлтэ засагай тогтоhонhоо хойшо аглаг нютагаймнай ажалша, малша арад зон Сагаалганиие түрүүшынхиеэ хуулита ёhоор тэмдэглэбэ бшуу. Тиимэhээл, февралиин 26-да гэхэ гү, али монгол литээр хабарай түрүүшын шара барас hарын нэгэн шэнын үдэрэй 3 сагта Ага тосхоной соёлой байшан соо хүн зон багтажа ядатараа сугларанхай, хүүежэ-дүүежэ байгаа бэлэй.

Удангүй соёлой байшангай тайзангай хүрин хилэн хүшэгэ нээгдэжэ, Сагаан hарын hайндэртэ зорюулагдаhан үдэшые хүтэлхэ үндэр үүргэдэ хүртэhэн Баяр Баясхаланов суглараншадые Сагаалганаар сэдьхэлэй гүнhөө амаршалаад, шарагшан могой жэлээ үдэшэжэ, сагаан түмэр морин жэлые угтахаяа ерэhэн Сагаан үбгэндэ үгэ үгэбэ. Сагаан үбгэн баабаймнай мүн лэ hайндэртэ хабаадалсажа байгаа үргэн олониие Сагаан hарын нэгэн шэнээр амаршалжа, тэдэндэ амар жаргалан, тайбан байдал хүсэбэ. Удаань, бүгэдэниие соёлой байшангай фойе соо урижа, буряад арадай олон янзын эдеэнэй зүйлнүүдтэй танилсуулба. hүүлээрнь партиин Агын райкомой нэгэдэхи секретарь Б. А. Пахтанов, Ага нютагаймнай аха захатанай нэгэн Б.-Б. Н. Намсарайн гэгшэд энэ үлзытэ үдэрөөр дашарамдуулан үреэлэй hайхан үгэнүүдые хэлэбэд. Мүн лэ Агын дасанай шэрээтэ лама З. Д. Жигмитов нютаг нугынгаа хүн зондо Сагаан hараар дашарамдуулан амар амгаланиие айладхан хандахадаа, сагаан түмэр морин жэлдэ хии мориной бадаржа, хура бороогой саг дараа орожо, нүхэсэл бүхэнэй амаржа, насан буян, сог ушаралай дэлгэржэ байхые хүсэбэ.

Гадна партиин Шэтын обкомой секретарь Н. В. Гуськова Агын талын арад зониие Сагаалганай сарюун hайхан hайндэрээр үнэн зүрхэнhөө амаршалба.

hүүлээрнь Сагаан hарын hайндэр эршэеэ абан, буряад арадай элдэб зугаа наадан, мүрысөөн эмхидхэгдэбэ. Зарим нүхэд дуу дуулажа, хабаяа туршанад. Соёлой ордоной зал соо сугларhан хүн зон хоёр бүлэг боложо хубаараад, эдэ бүгэдэ зугаа наоданда эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсабад. Хитадай Арадай Республикын Хүлэн-Бүйрэй аймагhаа айлшаар ерэhэн Хайлаар хотын ансамблиин дуушан Гайтавай Одон гэгшэ дуу дуулалгын мүрысөөндэ эдэбхитэй хабаадалсажа, hайндэрые улам hонирхолтой, улам хүхюун сэнгэлиг болголсобо. «Эжым», «Амидарал hайн байг» гэхэ мэтэ дуунуудые тэрэ абьяастай hайханаар дуулажа, олоной урма зориг бадаруулжа шадаба. Һүдэнтэ нютагай залуу дуушан Болодой Түмэн гэгшэ дуу дуулахадаа, суута артистда мүхөөгөө үгтэхэгүй байhанаа гэршэлбэ. Далан наhанай хилые үнихэн дабаhан Рабданай Лыгжымэ абгай буряад арадай хэдэн дуунуудые уянгатуулан татажа, одоошье олониие гайхуулба.

Удангүй таабари таалсаан, оньhон үгэ хэлсээн зал соо дэлгэржэ, эндэшье ухамай сэсэн ухаатан, ёho заншалаа ёhотоор сахигшад тодорбод. Харин шамбай шуран, абарга хүсэтэн соёлой байшангай тайзан дээрэ гаража, hээр шаалгын мүрысөөндэ хаба шадалаа туршабад. Олонхи нүхэд оношотой hайнаар буулгажа, гартань үгэhэн hээр тэсхээдэггүй байба. Зүгөөр, hүүлшэгээр нэгэл hээр нилээдхэн олон нүхэд хуха шаажа ядажа тухашарбад. Эсэстэнь, Агын радиогой корреспондент Баяр Дугаржапов олониие голхорооhон hээр гартаа абажа, гурба дахин буулгахадаал тэрээнээ хуха шаажа, нилээд горитойхон мүнгэн шанда хүртэбэ.

Буряад хубсаhанай харалган мүн лэ олоной анхарал татаа hэн. Энэ харалганда эхэнэрнүүд сооhоо Сэсэгма Бадмацыренова бусадhаа дүүрэнээр түхеэрэгдэhэн заhалай дэгэлтэй байhанаараа шалгарба. Мүн Долгор Аюшиева, Аюша Цырендоржина, эрэшүүлэй дундаhаа Дондог Абидуев, Дамбадоржо Дашиев гэгшэд гоё hайханаар, баян шэмэглэлтэйгээр бүтээгдэhэн дэгэл хубсаhатай байжа, түрүүшын hууринуудые эзэлээд, тусхай шанда хүртэбэд.

Энэ hайндэрэй эсэстэ Ага тосхоной Сагаан hарын дангиные элирүүлгын ехэ хэмжээ ябуулга үнгэргэгдөө. Тосхоной эмхи зургаан болон ажалай коллективүүдые түлөөлhэн 10-аад арюун hайхан дангинанар соёлой байшангай тайзан дээрэ гаража, сугларагшадта гансал гоё hайханаа харуулаа бэшэ, мүн түрэл арадайнгаа ёho заншал, зугаа наада хэр зэргэ мэдэдэг байhанаа элирхэйлбэд. Сэхыень хэлэхэдэ, энэ талаар бидэнэй горитойхон дутагдалнуудтай байhые тус харалган гэршэлээ. Гэбэшье, Сагаан hарын дангина тодорон гаража, тусхай шанда хүртэбэ. Агын хоёрдохи дунда hургуулиин hурагша Аюша Цырендоржина гоё hайхан байхын хажуугаар, дуу дуулахадаашье, хатар гүйсэдхэхэдөөшье, үгэ хүүр дэлгэхэдээшье адли тэгшэ шадамар байhанаа харуулжа, Ага тосхоной Сагаан hарын дангинын нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Агын нэгэдэхи дунда hургуулиин багша Цыбегмит Дамдинжапова, Агын окружной больницын хүдэлмэрилэгшэ Гэсэгма Цырендашиева гэгшэд шангай удаадахи hууринуудта гарабад.

Эдэ үдэрнүүдтэ Сагаан hарын hайндэр Агын талын нютаг бүхэндэ эмхитэй hайнаар, согтой хүхюунээр тэмдэглэгдэбэ. Иигэжэ нилээд олон жэлнүүдэй үнгэрhэн хойно түрэл арадаймнай заншалта hайндэр хуулита болоод, маанадаа баясуулба.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

АВТОБУСУУД ЯБАДАГ БОЛОХО

Манай редакцида хуушанай шахтёр Валерий Нимаевич Дамдинжаповhаа бэшэг ерэжэ, «1989 онhоо хойшо «Улаан-Баатар — Улаан Үдэ» гэhэн маршрудаар автобус ябадаг болоо гэлсэнэ. Ямар үдэрнүүдээр тэрэ ябадаг бэ, хаана билет абажа болохоб?» — гэжэ тэрэ асууна.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй промышленностиин ба транспортын таhагай мэргэжэлтэн Василий Алексеевич Бунаевта хандахадамнай, тэрэ иигэжэ харюусаба: «Нээрээшье, үнгэрэгшэ зундаа Улаан-Баатарhаа Улаан-Үдэ хүрэтэр автобусууд саг зуура ябаа. Теэд Хяагта шадарай гүрэнэй хилэ дээрэ үргэн, зохид таможниин гэр байшангай үгы дээрэhээ, мүн түмэр харгые хүндэлэн гараха болбосон түхэлтэй газарай үгы байhанhаа уламжалан, тус маршрут замхаа юм. Мүнөө байгаа таможниин гэр 5—6 хүнүүдые багтааха аргатай. Хоёр автобус урда урдаhаа ерэжэ, таможни дээрэ хүн зоной документнүүдые, багаж шалгаха хүдэлмэриин эхилхэдэ, жараад зон газаа бэе бэедээ хубсаhа, сүүмхэнүүдээ дамжуулжа, юрэдөө, эмхи, гурим сахигдахагүй ушарнууд тохёолдоо. Иигэжэ зарим хэрэгсэлнүүдэй харааhаа алдаг-

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
«Авось!» — в 19.

Бурятская филармония
Дк «Текстильщик» — Концерты дипломанта Всемирных фестивалей молодежи и студентов в Москве и Гаване, эстрадной шоу-группы «Балагуры» — в 10, 15, 19.

«Дружба»
«Золотой ключик» — в 9.50, «Налево от лифта, кингсайз» — в 11.20 14.30, 18.10, 21.

«Родина»
Мультфильмы — в 10, «Человек с бульвара капуцинов» — в 16.40, «Дежа вю» — в 12, 14-20, 18.40, 21.

«Прогресс»
Красный зал — «Белая кость» — в 9.30, 11.20, 13.10, 15.10, 17.10, 19.10, 21. Зеленый зал — «Зита и Гита» (2 с.) — в 9.40, 12.20, 15.10, 18.10, 20.50.

«Эрдэм»
«Эгрета из слоновой кости» — в 10, 14.10, «Дежа вю» — в 11-40, 15.30, 17.30, 19.30, 21.30.

«Октябрь»
«Мария, Мирабела в Транзистории» — в 9.50, 14.10, «О любви говорить не будем» — в 11-30 (удл.), 16, 18, 20, 21. 50.

«Восток»
«Огниво» — в 15.30, «Разиня» — в 17, 19, 21.

«Байкал»
«Бей первым, Фреди!» — в 18-30, 20.30.

ДК «Текстильщик»
«Я в полном порядке» — в 18, 20.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номертो

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум тухай информационно мэдээсэл газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаhанай нээлтэ дээрэ ниитэлэгдэбэ.

СССР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ гурбадахи съездын заседани дээрэhээ ТАСС-ай корреспондентнүүдэй бэшэhэн «Нүхэр СССР-эй Президент» гэhэн гаршагтай тоосоон энэл хуудаhанда байха.

Номерой нэгэдэхи хуудаhанда республикынгаа олон түмэн hунгагшадта бүлэг hунгагшадай хандаhан хандалганууд байха.

РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй болон нютагай Соведүүдэй арадай депутадта кандидадуудай ажал хэрэгүүд болон тэдэнэй hунгалтын урда тээхи хараа зорилгонуудые хөөрэhэн статья болон зураглалнуудай суглуулбари газетын мүнөөдэрэй номерой хоёрдохи болон гурбадахи хуудаhануудта барлагданхай.

«Байгалай үмэнэдэхи түрэл хизаарни» гэhэн ниитэ гаршаг доро байгаали хамгаалгын мүнөө үеын шухала асуудалнуудай хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байhан тухай хөөрэhэн статья болон корреспонденцинүүдэй суглуулбари.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Крейцерова соната»—уран hайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 12.05—Бүхы хүнүүд циркдэ дуратай. 12.40—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 13.25—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 14.00—Останкинадахи концертнэ студида уран зохёолшо Ф. Абрамовтай уулзалга. 16.30—Баримтата фильм. 17.00—Эрдэм ухаанай hонин. 17.45—Мультфильм. 17.55 — Хүгжэмтэ дамжуулга. 18.30 — Баримтата фильм. 19.25—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 19.30—Время. 20.00—Соведүүдтэ—засаг! 20.30 — Ехэшүүлдэ мультфильм. 20.35—Вадим Егоровой дуунууд. 21.05—«Королёк—птичка певчая»—5 серитэй уран hайханай фильм. 5-дахи сери. 22.00—Время. 22.30 —Хараа бодол. 24.00—Хүгжэмтэ дамжуулга. 00.20—Баримтата фильм. 00.35—«Ураал дээрэхи үдэшэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 9.35, 10.35—Хүгжэм. 7-дохи класс. 10.05, 11.05 — Англи хэлэн. 11.35, 12.40—Байгаали шэнжэлгэ. 2-дохи класс. 11.55—Эрдэм ухаанай hонин. 13.00—Хоккей-

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией издата Бурятской АССР, ректор 2-40-45. Н-03379. Заказ № 61.